

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА МЕТОДИКИ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

**Формування готовності майбутнього вчителя початкової
школи до реалізації ігрової діяльності молодших
школярів засобами LEGO**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:
студентка 6 курсу, 631 групи
Різун Діана Миколаївна
Керівник: кандидат філологічних наук,
доцент **Мафтин Л. В.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 4/1 від 16 листопада 2021 р*

Зав. кафедрою _____ проф. Романюк С.З.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ LEGO	6
1.1. Проблема підготовки майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів у психолого-педагогічних дослідженнях	6
1.2. Конструктори LEGO як засіб реалізації ігрової діяльності молодших школярів	14
1.3. Сутність і структура готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO	26
Висновки до першого розділу	32
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ LEGO	34
2.1. Стан готовності майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO	34
2.1.1. <i>Критерії та рівні готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO</i>	34
2.1.2. <i>Результати констатувального дослідження стану готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO</i>	39
2.2. Характеристика системи формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO	47
Висновки до другого розділу	67
ВИСНОВКИ	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	72
ДОДАТКИ	79

ВСТУП

Актуальність дослідження. Реформування початкової освіти в Україні відповідно Концепції «Нова українська школа» та впровадження Державного стандарту початкової освіти (2018р.), зумовлюють зміни, що стосуються змісту, форм та методів професійної підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Головними вимогами до професійної компетентності вчителя початкової школи сьогодні визначено володіння сучасними методами та технологіями навчання, які сприяють розвитку академічних здібностей учнів, їх ключових та предметних компетентностей, збереженню та розвитку обдарованості кожної дитини, створення атмосфери довіри, взаємоповаги та підтримки.

Провідне місце серед новітніх технологій займають ігрові форми організації навчання в цілому та з використанням цеглинок LEGO зокрема. Саме тому формування готовності до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO сьогодні є пріоритетом підготовки майбутніх учителів початкової школи в закладі вищої освіти.

Стан дослідження проблеми. Деякі аспекти проблеми формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів висвітлено у сучасній педагогічній науці. Зокрема досліджувалися :

- особливості підготовки фахівців початкової школи до здійснення педагогічної професійної діяльності (Н. Бібік, В. Боднар, М. Вашуленко, Л. Коваль, Л. Кондрашова, О. Онопрієнко, Г. Тарасенко, О. Савченко, С. Сисоева та ін.);
- характеристика дитячої гри (Л. Артемова, А. Богуш, К. Бюлер, Л. Виготський, Д. Ельконін, Е. Еріксон, Ж. Піаже, В. Штерн, Г. Щедровицький, К. Щербакова та ін.);
- підготовка вчителів початкової школи до організації ігрової діяльності (А. Богуш, Т. Васютіної, О. Макарової, М. Марко, Н. Кудикіної, Л. Хомич, К. Щербакової та ін.);

- готовність вчителя до професійної діяльності в умовах Нової української школи (В. Вітюк, Н. Ларіонової, Н. Мельник та ін.);
- вимоги до вчителя початкової школи у контексті запровадження підходу «навчання через гру» (Е. Hopkins, В. Hugh P. Hyvonen, Е. Johnson, R. Parker, D. Reynolds, S. Thomsen, J. Zosh та ін.

Не зважаючи на вагомість досліджуваних питань та наявність науково-методичних напрацювань, проблема організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO та формування готовності майбутніх учителів до її ефективної реалізації є недостатньо вирішеною.

Актуальність проблеми, її практична значущість зумовили вибір теми магістерського дослідження **«Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO»**.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні системи формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Відповідно до цієї мети поставлено такі *завдання*:

1. Проаналізувати проблему формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO у психолого-педагогічній літературі.
2. Розкрити структуру та критерії готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.
3. Дослідити стан формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.
4. Визначити зміст та етапи формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Об'єкт дослідження – процес професійно-педагогічної підготовки

майбутніх учителів початкової школи.

Предмет дослідження – система формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання завдань дослідження використано комплекс загальнонаукових методів:

- *теоретичні*: систематизація, узагальнення, порівняння, моделювання, метод аналізу визначення сутності понять;
- *емпіричні*: методики діагностики, спостереження, анкетування, тестування, експертна оцінка та самооцінка студентів для виявлення рівня сформованості готовності майбутніх учителів до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Аналіз результатів дослідження здійснювався за допомогою методів кількісної обробки отриманих даних.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розкрито сутність та структуру готовності майбутнього учителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO; визначено критерії та показники рівнів досліджуваної готовності; теоретично обґрунтовано систему формування готовності вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Практичне значення. Теоретичні положення дослідження створюють основу для вдосконалення професійно-педагогічної підготовки студентів, практичної діяльності педагогів, післядипломної освіти вчителів початкової школи.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ LEGO

1.1. Проблема підготовки майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів у психолого-педагогічних дослідженнях

Реформування сучасної початкової освіти, що регламентується новим Законом України «Про освіту» (Закон, 2017), «Про повну загальну середню освіту» (Закон, 2020), Професійним стандартом «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (Професійний стандарт, 2020), затвердженим Державним стандартом початкової освіти (Державний стандарт, 2018) (на основі Концепції Нової Української школи (Концепція, 2018)) зумовлює гостру актуальність дослідження проблеми формування готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації інноваційних форм організації освітньої діяльності, зокрема реалізацію ігрових форм навчання засобами LEGO.

Для з'ясування сутності готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності з використанням цеглинок LEGO, як результату їх підготовки у закладі вищої освіти, насамперед розглянемо сутність понять «готовність», «професійна готовність особистості» та «професійна готовність до педагогічної діяльності».

На основі тлумачних словників з'ясуємо сутність поняття «готовність».

Так, Академічний тлумачний словник української мови визначає готовність, як «певний стан, що виражає закінченість, кінцевий результат якої-небудь дії, етапу» (Академічний тлумачний, 2020).

У сучасній педагогічній науці під готовністю до діяльності розуміють «стан мобілізації психологічних психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності» (Кремень, 2008).

У психології виділяють декілька аспектів готовності особистості до діяльності, зокрема: 1) *операційний*, передбачає оволодіння сукупністю знань, умінь та навичок, способів дії, а також набуття нового досвіду в межах конкретної діяльності; 2) *мотиваційний*, що охоплює систему спонукальних якостей (мотиви пізнання, досягнення, самореалізації) щодо певної діяльності; 3) *соціально-психологічний*, що базується на основі комунікативній зрілості особистості, вмінні виконувати діяльність розподілену колективом, підтримувати взаємини в колективі, уникати конфліктів тощо; 4) за *психофізіологічним аспектом* готовність розглядається «як можливість систем організму людини діяти в певному напрямі» (Кремень, 2008, с. 137).

Здійснений аналіз наукових досліджень останніх років щодо розуміння сутності *професійної готовності особистості* та *готовності особистості до педагогічної діяльності* дають підстави стверджувати про наступне:

- готовність особистості до професійної діяльності – це особистісне утворення, що забезпечує ефективність цієї діяльності та складається з компонентів, таких як: мотиваційний (позитивне ставлення, інтерес до професії та інші стійкі мотиви); знаннєвий (знання та уявлення про особливості професійної діяльності, вимоги до особистості в такій діяльності; операційний (володіння способами та прийомами роботи, навичками пізнавального процесу аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння); *оцінний компонент* (самооцінка власної підготовленості та відповідності до вимог професії);
- готовність вчителя до професійної діяльності це складне, багатокомпонентне професійно-особистісне явище, яке є результатом тривалої професійної підготовки та самопідготовки фахівця, та утворене інтеграцією мотиваційно-ціннісного, когнітивного, конструктивного та рефлексивного компонентів, та

- професійна готовність вчителя є передумовою розвитку його професійної компетентності, умовно поділяється на теоретичну та практичну.
- готовність вчителя до професійної діяльності зумовлюється за своїм змістом її особливостями.

Готовність майбутнього вчителя початкових класів до професійної діяльності розглядалась у працях Н. Бібік, О. Біди, О. Демченко, Л. Коваль, Н. Колпакової, О. Комар, С. Мартиненко, М. Марусинець З. Мірошнік, О. Савченко, Л. Хомич, І. Шапошнікової

Зокрема, Н. Колпакова у професійній готовності майбутнього вчителя початкової школи виділяє готовність до: «самостійної адаптації до професійної діяльності; аналізу педагогічних ситуацій, управління та прогнозування освітнього процесу; усвідомленого управління формуванням особистісних якостей учнів; усвідомленого використання технологій навчання та розвитку дитини; використання психолого-педагогічного, експериментального методів в освітньому процесі» (Колпакова, 2006).

Для визначення особливостей професійної готовності вчителя початкової школи важливо зупинитися на специфіці їх професійної діяльності в сучасних умовах.

Особливості професійної діяльності сучасного вчителя початкової школи (професійні компетентності, знання, уміння та навички), який працює відповідно завдань Концепції «Нова українська школа», визначені у нормативному документі Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (*Професійний стандарт*, 2018).

Професійним стандартом зафіксовано 8 головних трудових функцій вчителя початкової школи, а саме: «1) планування і здійснення освітнього процесу; 2) забезпечення і підтримка навчання, виховання і розвитку учнів в освітньому середовищі та родині; 3) створення освітнього середовища; 4) рефлексія та професійний саморозвиток; 5) проведення педагогічних досліджень; 6) надання методичної допомоги колегам з питань навчання, розвитку, виховання й соціалізації учнів початкових класів закладу загальної

середньої освіти; 7) узагальнення власного педагогічного досвіду та його презентація педагогічній спільноті; 8) оцінювання результатів роботи вчителів початкових класів закладу загальної середньої освіти» (*Професійний стандарт*, 2018).

Конкретизуючи другу функцію учителя початкової школи, варто виділити, що він має: *«знати*: методи, форми й засоби навчання та забезпечення взаємодії під час освітнього процесу; сучасні технології навчання в початковій школі; форми організації освітнього процесу та форми взаємодії учнів і вчителя; *вміти*: передбачати доцільні методи, форми й засоби навчання та забезпечення взаємодії під час освітнього процесу, у тому числі і зворотного зв'язку, під час проектування діяльності учнів та вчителя на уроці; планувати застосування сучасних навчальних технологій під час проектування уроку; організовувати навчання у різних формах (урок та позаурочні форми: екскурсія, домашня робота, гурткова робота тощо); організовувати різні форми навчальної діяльності учнів (індивідуальну, парну, групову, колективну, фронтальну), забезпечувати зворотний зв'язок з учителем, тощо» (*Професійний стандарт*, 2018).

Таким чином, новий Професійний стандарт конкретизує вимоги до оволодіння вчителем початкової школи сучасними технологіями та формами організації навчання, що сприяє його ефективній діяльності в сучасних умовах. Вчителю варто враховувати, що обрані технології та форми мають бути інструментами збереження та розвитку унікальності та обдарованості кожного школяра, цінності його дитинства та радості пізнання, міцного здоров'я та добробуту, створення атмосфери взаємоповаги, довіри та підтримки.

Структура професійної діяльності вчителя початкової школи відповідає загальній структурі діяльності (О. Леонтьєв) та охоплює три головні фази: «1) проектувальну – виявлення суперечностей, формулювання проблеми та визначення проблематики, визначення цілей (довго та коротко термінальних), з'ясування критеріїв, оцінка освітніх стратегій (видів навчання) та вибір оптимальних, вивчення ресурсів, побудови програми діяльності; 2) технологічну

– реалізація програми; 3) рефлексивну – критичний аналіз, оцінка та самооцінка результатів» (Новіков, 2006).

Отже, на основі результатів здійсненого теоретичного аналізу визначаємо, що готовність майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності – це складне, багатокomпонентне професійно-особистісне утворення, зміст якого охоплює інтеграцію ціннісного, когнітивного, конструктивного та рефлексивного компонентів, зумовлене особливостями педагогічної діяльності фахівця і є результатом його тривалої професійної підготовки та професійного розвитку.

Оскільки магістерське дослідження спрямоване на визначення особливостей формування готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності, розглянемо специфіку саме такої діяльності педагогів.

Проблема готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності учнів та її педагогічного керівництва розглядалась у працях С. Кондратюка, Н. Кудикіної, Н. Мар'євич, К. Щербакової та ін.

Зокрема, Н. Мар'євич зазначає, що «готовність учителя до реалізації ігрової діяльності є цілісним емоційно-психологічним та змістово-методичним утворенням, що поєднує налаштованість фахівців на організацію ігрової діяльності, засвоєння ними системи знань, формування вмінь організації, оцінювання її результативності в розв'язанні завдань виховання молодших школярів» (Мар'євич, 2015).

Керівництво ігровою діяльністю молодших школярів науковцем визначено як «організацію паритетно-творчої суб'єкт-суб'єктної взаємодії вчителя й учнів у процесі етапного розгортання гри з установкою на створення адекватного віковій специфіці ігрового середовища задля активізації дитячої творчої діяльності» (Мар'євич, 2015).

Особливості готовності вчителя початкових класів до організації ігрової діяльності молодших школярів визначаються на основі наукових підходів.

Зокрема, відповідно технологічного підходу, вчитель, передусім, має володіти технологією організації ігрових форм навчання, що забезпечується його обізнаністю з психолого-педагогічними основами ігрової діяльності, класифікацією ігор, методів та прийомів використання ігор в освітньому процесі, а також вміннями застосування ігор на уроках різних навчальних предметів. Відповідно даного підходу науковці (Г. Дзятківська, О. Комар, В. Кукушин та ін.) роблять акцент на оволодінні вчителями методикою проведення дидактичних ігор та включення їх на різних етапах уроку.

Відповідно управлінського підходу (педагогічне керівництво ігровою діяльністю молодших школярів) визначальними серед умінь вчителя науковці (А. Богуш, Н. Кудикіна, О. Репринцева, К. Щербакова) вважають уміння здійснювати особистісно-орієнтований підхід до учнів у процесі гри й забезпечувати повноцінне функціонування структури ігрової діяльності, її взаємозв'язок з навчанням на уроці.

Н. Кудикіна вважає, що ефективне педагогічне керівництво ігровою діяльністю учнів «можливе лише при умові забезпечення: гармонізації впливів педагогів з виявленням, розвитком і саморозвитком особистісного потенціалу учнів, забезпечення повноцінного функціонування всіх структурних компонентів ігрової діяльності, систематизації різноманітних ігор, моделювання ігрової діяльності, педагогізації ігрового середовища; організації діяльності педагогів на наукових засадах» (Кудикіна, 2001, с. 27-32).

Ігрова компетентність майбутнього вчителя, як готовність до супроводу ігрової діяльності молодших школярів, на думку О. Смирнової, виявляється через «активне орієнтування у нових професійних ситуаціях, пов'язаних із взаємодією з дитиною; усвідомленості власної діяльності, власного ігрового досвіду; ініціативності, самостійному цілепокладанні, плануванні та передбаченні ігрової діяльності; включеності в ігрову діяльність, інтенсивності зусиль, що прикладаються; постійному прагненні до саморозвитку, виходу за власні межі; вмінні усвідомлювати власні помилки, аналізувати власний професійний та ігровий досвід» (Смирнова, 2017, с. 4-9).

Для здійснення керівництва ігровою діяльністю учнів важливим є уміння вчителя використовувати опосередковані прийоми педагогічного впливу та вміння заохочувати молодших школярів до чіткого виконання правил гри та контролювати їх дотримання.

Визначальними професійними вміннями вчителя у процесі проектування ігрової діяльності учнів є підтримка емоційно сприятливого, комфортного самопочуття молодших школярів через реалізацію особистісно орієнтованого підходу, забезпечення активного функціонування ігрової діяльності та її зв'язок з навчанням.

В. Дубровський стверджує, що «для ефективної організації і проведення дидактичної гри вчитель початкових класів має мати знання про дидактичні ігри, уміння для їх проведення (організувати гру за етапами, здійснювати контроль за дотримання правил, дотримуватися відповідного темпу і ритму введення гри); бути включеним у гру, оптимально поєднувати цікавість і навчання; розглядати гру як не самоціль, а як шлях, що веде до виконання дидактичних завдань; використовувати в дидактичній грі просту, доступну й ємну наочність; проявляти максимум уваги, такту, доброзичливості до дітей» (Дубровський В., 2018, с.90).

Як зазначає К. Щербакова, «вчитель має вміти організовувати ігрову діяльність дитини на засадах демократичного керівництва, без зайвої регламентації» (Щербакова, 2019, с.245).

Згідно з супроводжувальним підходом, вчитель активізує ресурси ігрової діяльності в освітньому процесі, підтримує гру як природню активність школярів як на уроці, так і поза ним.

С. Кондратюк наголошує, що «для використання ігрових методів та, що є особливо значущим, здійснення педагогічного супроводу ігрової діяльності дітей, важливим є проведення методичної роботи з педагогами з метою підвищення їх професійної компетентності у вивченні ігрових потреб дітей, плануванні, створенні умов для самостійної сюжетно-рольової гри, а також розвитку ігрових позицій педагогів» (Кондратюк, 2018, с. 33-36).

Вимоги до вчителя початкових класів, що забезпечують йому успішну реалізацію ігрової діяльності у процесі навчання закладені й у Монтессорі-педагогіці. Монтессорі-вчитель усвідомлює закони функціонування мозку, розуміє, що фізична та практична активність учнів забезпечує їх нейропсихологічний розвиток. Як стверджує С. Хьюз, «М. Монтессорі нібито знала про існування окремих ділянок мозку та принципів їх взаємодії, що підтверджено наявністю в її педагогіці таких важливих елементів, які має застосовувати вчитель, а саме: повторення однотипних дій, що допомагає мозку краще функціонувати; виразний зв'язок мозку та руки; структурування діяльності, що стимулює розвиток нейронних зв'язків мозку, які дитина буде використовувати в подальшому житті для вирішення повсякденних завдань. Насичене реальними об'єктами спеціальне Монтессорі-середовище збагачує сенсорний досвід дитини, розвиває її сенсомоторні системи, формує нейронну мережу, створюючи таким чином базу для формування вищих психічних функцій. Таким чином, Монтессорі-педагогіка дає змогу мозку дитини формуватися оптимально» (Родненко М., 2016, с. 279).

Отже, здійснений аналіз наукових підходів до розуміння сутності готовності вчителя початкової школи до педагогічної діяльності, а також наукових підходів до визначення готовності педагога до реалізації ігрової діяльності дають змогу зробити узагальнення, що *професійна підготовка майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів* – це складний, спеціально організований процес у системі вищої освіти, що спрямований на формування та розвиток готовності майбутніх педагогів до використання різних ігрових технік, прийомів стратегій, з метою досягнення освітніх цілей, ефективного проектування та реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

1.2. Конструктори LEGO як засіб реалізації ігрової діяльності молодших школярів

В Українських офіційних словниках поняття «гра» тлумачать як: «підпорядковане сукупності правил, прийомів або основане на певних умовах заняття, що є розвагою або розвагою та спортом одночасно, а також набір предметів для такого заняття»; ряд дій, які спрямовані до певної мети; інтрига, таємний задум; інтрига» (*Публічний електронний словник*, 2020).

За сучасним тлумаченням «гра» – це «особлива діяльність з моделювання іншого виду діяльності з розважальною чи навчальною метою; вона відрізняється саме тим, що не ставить перед собою безпосередню корисну мету, хоча сама може мати свою власну корисність» (*Словник української мови*, 1970-1980).

Феномен гри розглядався у наукових працях відомих філософів, та мислителів (Ф. Шиллера, Г. Спенсера, В. Вундта тощо.). Вони визначали гру як «таку діяльність, в якій відтворюються соціальні стосунки між людьми поза умовами безпосередньої утилітарної діяльності» (Ельконин, Д. Б., 1999).

Психологічні науки тлумачать гру як «форму діяльності в умовних ситуаціях, що спрямована на відтворення та засвоєння соціального досвіду, зафіксованого у соціально закріплених способах здійснення предметних дій, у предметах науки та культури; гра визначається як провідний тип діяльності людини» (*Психолого-педагогічний словник*, с. 127).

В історії науки найвідомішими теоріями гри є: теорія гри про її надважливе значення у розвитку дитини (К. Грос); теорія гри про «ігровий інстинкт» (В. Штерн); теорія про рольову гру (Дж. Селлі).

Перша група концепцій базується на положеннях теорії Ж. Піаже, в якій «гра розглядається через структуру дитячого мислення та визначається природньою активністю дитини, розвиток якої відбувається спонтанно, згідно з інтелектуальним зростанням від суб'єктивних структур до адекватного відображення реальності» (Піаже, 1994). Науковець виділяв три стадії розвитку

гри, яуї відповідають стадіям розвитку інтелекту, зокрема: «стадія сенсомоторної гри (від немовляти до двох років) з домінуванням вправи як головної структури гри; стадія символічної гри (дошкільне дитинство) з домінуванням символу – уявлення, образу об'єкта, що відсутній у реальності та стадія гри з правилами з домінуванням правила як з соціалізованим та об'єктивізованим символом – знаком (починаючи з молодшого шкільного віку – становленням та розвитком операційних структур мислення)» (Піаже, 1994).

Друга група психологічних концепцій гри охоплює такі, що визначають її через *емоційний розвиток* дитини. Свою основу вони беруть у працях З. Фрейда – засновника психоаналітичної теорії.

Гра розуміється ним як «відображення стадій розвитку глибинних мотиваційних структур, інстинктів, та їх зштовхування з протилежними вимогами суспільства; у процесі гри, з одного боку, дитина переносить свої власні переживання на інших та на предмети, а з іншого, – розігрує та повторює складні життєві ситуації, щоб уникнути їх та керувати ними, тобто гра є природнім механізмом захисту психіки» (Фрейд, 2001).

Третя група концепцій розглядає гру у контексті *соціального розвитку* крізь призму ігрової взаємодії дітей та її соціального змісту. Даний підхід розкрито вперше у теорії гри ученого Дж. Міда, в якій він визначив її «як модель соціальної взаємодії та засіб засвоєння соціальних установок, що є обов'язковим для соціалізації людини» (Дж. Мід, 1994). Дж. Мід, стверджував, що «первинно соціальні установки виявляються у вільній рольовій грі дитини та мають пряму, безпосередню форму ігрової ролі, а більш складні, генералізовані установки виникають в іграх за правилами, що і забезпечують формування у дитини соціального досвіду» (Дж. Мід, 1994).

Дитяча гра як феномен обґрунтована в психологічних теоріях Л. Виготського, Д. Ельконіна, а також у сучасних українських педагогічних концепціях Л. Артемової, А. Богуш, К. Щербакової. У контексті теорії гри Л. Виготський тлумачить її як «джерело розвитку, вона створює зону найближчого розвитку: дії в уявленому просторі, створення довільного наміру,

утворення життєвого плану, вольових мотивів – все це виникає у грі та ставить її на вищий рівень розвитку» (Выготский, 1933).

Вчений зазначає, що «у шкільному віці гра не вмирає, а проникає у ставлення до дійсності; вона має внутрішнє продовження у шкільному навчанні та у праці; у грі створюється нове співвідношення між смисловим полем (ситуацією у думці) та реальною ситуацією; гра у шкільному віці переходить до внутрішніх процесів, логічної пам'яті, абстрактного мислення, внутрішньої мови» (Выготский, 1933).

Теорія Д. Ельконіна розкриває аспекти гри як «своєрідної форми діяльності, предметом якої є людина, її діяльність та система стосунків з іншими людьми; у грі є більш глибоке проникнення в різні елементи реальності; у ній реальність відтворюється та проектується дитиною; гра створює не тільки модель світу, але і включає дитину та людину в цілому в цей світ» (Эльконин, 1999).

Вчений стверджує, що «у грі відбувається перехід від малоусвідомлених, афективних, безпосередніх мотивів (бажань) до свідомих намірів; відбувається розвиток загальних механізмів інтелектуальної діяльності; гра є школою довільної поведінки, а також школою моралі не в уявленні, а в дії; гра має значення для формування дитячого колективу, для формування позитивного ставлення до праці, для виправлення відхилень у поведінці дітей; гра цілісно та системно впливає на психічний розвиток дитини, на її особистісне становлення» (Эльконин, 1999).

Науковець Л. Артемова зазначає, що «виховання суспільно значущих якостей дитини забезпечується її ігровою діяльністю, у ході якої вона активно і творчо засвоює правила й норми поведінки, опановує навколишнє життя» (Артемова, 1991).

У своїх наукових дослідженнях К. Щербакова розкриває аспекти «розвивального та виховного результату ігрової діяльності дитини, педагогічного керівництва дитячою грою, а також значного впливу сюжетно-

рольових ігор із будівельним матеріалом на соціалізацію дітей» (Щербакова, 2019).

А. Богуш розглядає питання наступності дошкільної та початкової освіти як «успадкування школою системи взаємовідносин між дитиною та педагогом дошкільного закладу в їх діяльнісному та комунікативному аспектах, що передбачає: збереження унікальної провідної діяльності дошкільника – гри, з поступовим її ускладненням і літичним переходом до нової, більш складної навчальної діяльності, яка вимагає від дитини довільності всіх психічних процесів; збереження на перших етапах навчання особистісно інтимного спілкування вчителя з учнями – лагідно-довірливого, гуманного ставлення до дитини» (Богуш, 2007, с. 3-8).

Важливим є те, що в сучасних медичних та соціально-гуманітарних науках (психологія, соціологія, психіатрія, психотерапія, терапія) гра розглядається притаманною не лише дитячому віку. Д. Віннікотт зауважує, що «гра – це універсальна діяльність, яка є ознакою здоров'я, полегшує дорослішання, залучає у групові стосунки» (Віннікотт, 2002).

Також, теорія гри сучасної дослідниці Н. Мак-Вільямс розкриває здатність до гри як «можливість використовувати метафори, гумор, символізувати власний досвід та отримувати від цього задоволення, є одним з 16 елементів психічного та емоційного здоров'я людини» (Мак-Вільямс Н., 2001).

Таким чином, сучасна наука визначає, що гра притаманна не лише дошкільному дитинству, а й охоплює всі етапи життя людини. Гра не є віковою ознакою, а, навпаки, важливою формою життєдіяльності людини. Савченко О. зазначає, що «з грою людина не розлучається все життя, змінюються лише її мотиви, форми проведення, ступінь вияву почуттів та емоцій» (Савченко, 2012, с. 191).

Доцільність *гри* виявляється і *рівні освітніх реформ* – запровадження нових стандартів, критеріїв освіти, зокрема початкової, зумовлюють гостру необхідність використання вчителем ігрових методів навчання та ресурсу ігрової діяльності.

Наукові дослідження останніх років свідчить про те, що проблема вивчення впливу ігрової діяльності на розвиток молодшого школяра стає все більш актуальною. Вчені та практики одностайні в тому, що «гра забезпечує не тільки формування у дітей необхідних знань у межах навчальної програми, але і сприяє розвитку їх соціальних умінь, компетентностей та навчальних установок, мотивації» (Богуш, 2017; Савченко, 2012).

Енциклопедія освіти тлумачить поняття гра як «вид креативної діяльності людини, у процесі якої в уявній формі відтворюються способи дій з предметами, стосунки між людьми, норми соціального життя та культурні надбання людства, які характеризують історично досягнутий рівень розвитку суспільства» (Кремень, 2008, с. 139).

Поняття гра визначається як родове до термінологічного словосполучення «ігрова діяльність», що є складним системним утворенням, сукупністю мотиваційно-цільового, змістового, процесуально-операційного, контрольного-оцінного та результативного компонентів.

У сучасній педагогічній науці ігрова діяльність визначається «як особлива форма організації освітнього процесу, яка здійснюється вчителем на основі цілеспрямованої діяльності учнів за розробленим ігровим сценарієм, орієнтуючись на максимальну самоорганізацію школярів при моделюванні досвіду людської діяльності» (Волобуєва С., 2017, с. 34).

Дослідниця Н. Кудикіна визначає ігрову діяльність багатофункціональною і найзначущими її функціями визначає такі: «формування базових засад особистості (формування самосвідомості дитини, її довільної поведінки, статево-рольова ідентифікація, національно-культурне самоусвідомлення, розвиток креативності, набуття досвіду соціальної взаємодії, формування комунікативних умінь тощо); збагачення емоційно-почуттєвої сфери; адаптаційна – входження дитини в нові умови життєдіяльності; мотиваційна; розвивальна; виховна; дидактична; коригувальна; здоров'язбережувальна; компенсаторна» (Кудикіна, 2006, с.27).

Ігрова дидактична діяльність спеціально планується і адаптується до навчальних цілей.

Головними ознаками дидактичної гри науковці визначають:

- моделювання ситуацій освітнього процесу;
- різноманіття рольових цілей у пошуку рішення;
- розподіл ролей між усіма учасниками гри;
- взаємодія учасників у процесі гри;
- наявність спільної мети;
- колективний пошук рішення та його багатоальтернативність;
- індивідуальне чи групове оцінювання діяльності учасників гри.

Враховуючи основні завдання сучасної початкової освіти відповідно Концепції «Нова українська школа» ми виокремлюємо наступні *види ігрової діяльності учнів початкових класів*:

- за характером спрямування діяльності (інтелектуальні, фізичні, трудові, соціальні, психологічні);
- за характером освітнього процесу (навчальні, контролюючі, тренінгові, узагальнюючі; пізнавальні, розвиваючі, виховні, репродуктивні, продуктивні, творчі, діагностичні, комунікативні, психотехнічні, профорієнтаційні);
- за ігровою характеристикою: предметні, рольові, сюжетні, ділові, драматизаційні, імітаційні;
- за освітніми галузями: мовно-літературні, іншомовні, математичні, природничі, інформатичні, технологічні, мистецькі, громадянські та історичні, здоров'язберігаючі, фізкультурні;
- за специфікою ігрового середовища: з предметами без предметів; кімнатні, настільні, вуличні; технічні, із засобами пересування, цифрові;
- за освітньою метою: операційні, імітаційні, рольові, ігри-змагання, сюжетні;
- за формою навчальної діяльності: індивідуальні, групові, парні, фронтальні;
- за місцем у навчально-виховному процесі: під час уроку, під час під час перерви, під час навчальної екскурсії; у процесі самопідготовки;

- за часом проведення: цілісна (охоплює все заняття, урок; як окремий структурний етап уроку чи заняття; епізодична, яка з повторюється протягом заняття, уроку);
- за діяльністю вчителя у грі: вільна гра без правил, некерована, нерегламентована; напівкерована, напівструктурована гра, слаборегламентована гра, у якій є правила, проте перебіг самої гри може бути різним; керована структурована або гра за правилами та із регламентованою структурою, послідовними етапами.

На думку Н. Кудикіної, «у молодшому шкільному віці ігри розподіляються на дві системоутворювальні групи: 1) *творчі ігри*, що є виявом креативної діяльності дітей, яка розгортається за їх власною ініціативою; вони є неоднорідними та розподіляються на: сюжетно-рольові, конструктивно-будівельні, ігри-драматизації та театралізації, ігри з елементами праці, ігри-фантазування; 2) *ігри за готовими правилами*, що передбачають реалізацію дітьми попередньо створеної дорослими змістової і процесуальної основи, до яких складу входять: дидактичні, пізнавальні, рухливі, спортивні, хороводні, народні, інтелектуальні, комп'ютерні, ігри-розваги» (Кудикіна, 2001, с. 27).

Як особливий вид діяльності, гра характеризується наступними структурними компонентами:

- дидактичним ігровим завданням, ігровим задумом (дидактичне завдання, яке як цікавинка повідомляється учням, та мотивує їх, активізує пізнавальну діяльність молодших школярів, зосереджує увагу учнів на ігровому початку, вводить дітей в ігрову ситуацію);
- ігровими правилами (умовами, певними способами виконання ігрових дій, для підтримки ігрового задуму та спрямування розгортання гри;
- ігровими діями (засобами ігрової діяльності) для виконання дидактичного ігрового завдання;
- ігровим обладнанням (предметами, матеріалами, що передбачені для проведення ігрової діяльності;

- результатом гри (підведення підсумків гри, аналіз отриманих результатів визначення команди переможців, їх нагородження тощо).

Науковець О. Савченко зауважує, що «у початковій школі дидактичні ігри, виконують різні функції - вони активізують інтерес та увагу дітей, розвивають пізнавальні здібності, кмітливість, уяву, закріплюють знання, вміння і навички, тренують сенсорні вміння, навички тощо. Правильно побудована цікава дидактична гра збагачує процес мислення індивідуальними почуттями, розвиває саморегуляцію, тренує вольові якості дитини» (Савченко, 2014).

Дослідниця підкреслює, що «не варто оцінювати дидактичну гру лише з позицій навченості дитини, її цінність передусім у тому, що вона виконує роль емоційної розрядки, запобігає втомі дітей, знижує гіподинамію» (Савченко, 2014).

Особливостями ігрової діяльності є:

- включеність в освітній процес та природній характер;
- спрямування на цілісний розвиток молодшого школяра та досягнення ним дидактичних цілей, психогігієнічність;
- усталеність структури та поліфункціональність;;
- природня емоційність учнів в ігровому середовищі;
- рольовий характер ігрової діяльності;
- інтегративність та наскрізність;
- колективний характер прийняття рішень;
- різноплановість освітнього ігрового середовища;
- реалізація часових (минулий, теперішній, майбутній) та просторових вимірів у змісті гри (реальний та умовний);
- багатоальтернативність рішень учасниками гри;
- переважно самоорганізаційна діяльність учасників;
- система індивідуального чи групового оцінювання діяльності учнів у грі;
- різнорівнева включеність учителя у процес гри.

Головними умовами ефективності реалізації ігрової діяльності науковець О. Савченко визначає такі їх властивості як: «адекватність віку та

індивідуальним можливостям учнів; наявність природних ігрових елементів; наявність правил, порушення яких визначається обов'язковими санкціями; новизна дидактичної гри; емоційність ігрового задуму; час проведення впродовж заняття; характеристики ігрового обладнання тощо» (Савченко О. Я., 2014).

Науковець О. Смирнова зазначає, що «гра – це, з одного боку, вільна, самостійна діяльність дітей, що не передбачає втручання дорослого, а з іншого, – сюжетна гра, з характерним для неї розходженням уявної та реальної ситуації, не виникає спонтанно і саме педагог є головною умовою формування повноцінної гри» (Смирнова, 2017, с. 4). Саме від позиції вчителя до гри та його компетентностей залежить рівень розвитку та перебіг дитячої гри, прояв дітьми бажання грати, що в цілому забезпечує розвиток особистості дитини.

Із запровадженням Концепції «Нова українська школа» професійна діяльність вчителів початкових класів розширилась новою освітньою стратегією «навчання через гру», що ґрунтується на інтегративному підході. Даний підхід поєднує в собі активне, експериментальне навчання, керовані відкриття учнів, пізнавальна діяльність за запитами, проблемне навчання, проєктне навчання, Монтессорі педагогіку.

Одним з найважливіших положень підходу «навчання через гру» Г. Дзятківська визначає: «необхідність створення учителем так званої учнівської агенції – забезпечення активної, суб'єктної участі школяра в освітньому процесі, його дійсне залучення в освітній смисловий простір, що досягається завдяки: наданню можливості здійснювати власний вибір, ставити запитання вчителям та пропонувати свої думки, активно взаємодіяти з іншими; свободі руху для пошуку ресурсів; постійній підтримці з боку вчителя та інших учнів, команди» (Дзятківська, 2020).

«Навчання через гру» спрямовує вчителя для створення ігрової ситуації з використанням предметів та матеріалів з навколишнього світу. Базовим засобом, завдяки якому ігрова діяльність в сучасній початковій школі набуває особливих освітніх, розвивальних можливостей виступають цеглинки LEGO.

Визначимо вплив цеглинок LEGO на всебічний розвиток учнів початкових класів.

E.D. Ackermann, S. Giddings, D. Gauntlett, L. Landay, C. Weckstrom виділяють фізичні, психологічні, соціальні властивості цеглинок LEGO, зокрема: *«легкість з'єднання будь яких цеглинок LEGO; доступність* (низькі вимоги для початкового рівня роботи, дають змогу працювати всім, навіть за умови первинного рівня розвитку навичок та наявного досвіду); *динамічність та універсальність* (LEGO використовується для створення дуже простих і дуже складних конструкцій, а це означає, що з розвитком рівня навичок учнів конструювання функції ускладнюються); *відкритість* системи з нескінченними можливостями; *проективність, спонтанність* (уява, яка не потребує попередньої підготовки чи планування; *віра в потенціал учнів та дорослих*, та їх природню уяву: кожен може робити і висловлювати за власним бажанням; *віра в цінність творчої гри*, яка є потужним засобом навчання та проведення досліджень; *збереження навколишнього середовища* (будь яка ідея може бути змодельована і випробувана); система LEGO відповідає *віку людини* (зразки для наймолодших дітей, а також дорослих користувачів; конструктори LEGO – *це соціальний інструмент* налагодження співпраці та встановлення зв'язків (Gauntlett, 2017).

Використання цеглинок LEGO є інструментом:

- розвитку дрібної моторики руки учня (поєднання, розбирання, збирання цеглинок різного розміру і форм допомагають стимулювати кисть руки, кінцівки пальців, долоні учнів);
- активізації тактильних, зорових та слухових *відчуттів* через роботу з цеглинками різного розміру, кольорів, форм;
- ефективного розвитку умінь орієнтуватися в просторі;
- активізації мнемічних процесів *пам'яті*: оперативної, довготривалої, та короткотривалої; тактильної та рухової; зорової, асоціативної;
- активного розвитку *мислення* (від наочно-дієвого й образного до словесно-логічного);

- розвитку *метамисленнєвих процесів* (цілепокладання, планування, прийняття рішень та проектування; LEGO конструювання різних образів забезпечує розвиток системності, гнучкості, рефлексивності мисленнєвих процесів;
- активізації довільної і недовільної *уваги* через пошук необхідної цеглинки; при побудові моделі утримання уваги;
- фантазування, розвитку продуктивної *уяви*;
- активізації *репродуктивної та творчої уяви* учнів; розвитку *предметної та абстрактної уяви*;
- активізації *мовленнєвих механізмів*, презентація результатів діяльності за допомогою активного зовнішнього мовлення; розвитку розуміючих (слухання) і розмовних *мовленнєвих умінь*;
- розвитку *особистісних якостей*, таких як цілеспрямованість, когнітивні, емотивні, регулятивні, рефлексивні); позитивної самооцінки, зниження рівня тривожності;
- формування *впевненості* в собі, подолання страху через допущену помилку (адже гру можна зупинити і розпочати її заново, відкорегувавши створену модель);
- формування адекватної соціальної поведінки, умінь займати різні соціальні позиції через програвання психологічних та соціальних ролей під час конструювання.

Дослідження доводять, що конструювання в групі з використанням цеглинок LEGO сприяє розвитку умінь працювати в команді, приймати спільні рішення, здійснювати рефлексію, взаємодіяти, як вербально, так і невербально під час спільного вирішення проблемних ситуацій, організовувати командну роботу та приймати управлінські рішення.

Таким чином, взаємодія учнів з використанням цеглинок LEGO сприяє активізації та розвитку усіх пізнавальних сфер учнів під час індивідуальної та групової діяльності, в комфортних психологічних умовах, безумовного сприйняття та безоцінного ставлення, в ситуації підтримки.

Аналіз результатів досліджень науковця D. Gauntlett показують, що «робота з цеглинками LEGO є більш ефективною для розвитку різних психічних функцій, адже вона дає змогу створити не разовий, а довготривалий продукт – модель, образ за допомогою цеглинок, доробляти та корегувати його протягом тривалого часу, презентувати його, поєднувати зі створеними образами інших» (Gauntlett, 2014).

Отже, обґрунтовані ресурси ігрової діяльності з використанням цеглинок LEGO є ефективними в контексті цілісного розвитку учнів молодшого шкільного віку (психічного, фізичного та соціально-психологічного).

1.3. Сутність і структура готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO

Під готовністю майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів розуміємо складне особистісно-професійне утворення, інтегративну якість, що передбачає його здатність ефективно проектувати та супроводжувати ігрову діяльність молодших школярів засобами LEGO.

Готовність майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO, на нашу думку, забезпечується, єдністю трьох взаємопов'язаних компонентів: ціннісного, когнітивного та конструктивного.

Важливим також є виокремлення ролей, які має виконувати сучасний учитель початкової школи при реалізації ігрової діяльності молодших школярів.

Здійснений нами аналіз наукових підходів до розуміння сутності готовності майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів дає підстави виокремити наступні базові ролі вчителя початкової школи, а саме:

- *роль методиста* – спеціаліста, який працює над розробкою методики використання гри в освітньому процесі, на уроках з різних навчальних предметів, проектує гру у структурі уроку з метою досягнення високих освітніх результатів. Вчитель у цій ролі є ініціатором гри та її керівником: визначає ігрові дидактичні завдання; вводить в ігрову ситуацію молодших школярів; розподіляє ігрові ролі або створює ситуацію для самостійного вибору ігрових ролей; встановлює норми та правила гри; пропонує ігрове обладнання або його створення; надає або активізує пошук засобів ігрової діяльності, здійснює оцінювання результату гри, його аналіз, спонукає до активізації механізмів рефлексії молодших школярів щодо ігрової освітньої діяльності. В цій ролі учитель початкових класів

максимально включений в ігрову діяльність разом з учнями, метою якої є академічні досягнення молодших школярів.

- *роль фасилітатора*, того хто супроводжує ігрову діяльність учнів. Вчитель створює умови для гри учнів – проектує ігрове освітнє середовище, об'єднує школярів в ігровій взаємодії завдяки ресурсам освітнього середовища, сприяє розгортанню гри в освітньому процесі. Ця роль забезпечує розгортання вільної гри молодшого школяра – вільної активності учня, що не контролюється і не керується дорослими; вчитель намагається не втручатися в гру, він лише спостерігає або допомагає за проханням учнів. Результати гри не оцінюються учителем, оскільки учні отримують задоволення від ігрового процесу. Учитель проектує ігрове середовище для активного, спонтанного опробування учнями предметів гри, імпровізації з ними, що забезпечує розвиток їх креативності та творчих здібностей;

- *роль партнера* у процесі гри – коли вчитель сам грає разом з учнями, має позитивний досвід ігрової діяльності; проектує власну ігрову діяльність, рефлексує її процес та визначає результати для себе; розуміє важливість ігрової діяльності для особистісного та професійного розвитку.

На основі змісту вище описаних ролей визначаємо компоненти готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO, а саме: ціннісний, когнітивний, конструктивний.

Ціннісний компонент досліджуваної готовності є системоутворювальним і охоплює: прийняття вчителем цінності дитинства, усвідомлення важливості гри як провідної діяльності учня молодшого шкільного віку; позитивне ставлення педагога до гри та професійних ролей в грі; прийняття власного ігрового досвіду; позитивну мотивацію до проектування та організації ігрової діяльності, у тому числі й засобами LEGO; усвідомлення важливості змін у власній педагогічній діяльності, зокрема через використання нових стратегій навчання.

Когнітивний компонент складає комплекс наукових знань щодо: важливості гри в цілісному розвитку учня молодшого шкільного віку, сутності гри та особливостей перебігу різних видів гри; сутності ігрової діяльності

молодшого школяра та специфіки її організації у початковій школі; усвідомлення переваг ігрової діяльності та вимог до вчителя початкової школи в контексті реалізації ігрової діяльності молодших школярів на уроці та поза його межами; властивостей цеглинок LEGO та вимог щодо їх використання у процесі ігрової діяльності; проектування ігрового освітнього середовища.

Також важливим є усвідомлення педагогом важливості гри як провідної в діяльності людини, її значення для власного професійного розвитку, фізичного, психічного та соціального здоров'я, набуття ігрового досвіду.

Професійні знання учителя початкових класів, що відображають його когнітивний компонент готовності до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO характеризуються :

- усвідомленістю та розумінням зв'язків між теоріями гри та навчанням, що висвітлюються у психолого-педагогічній науці; закономірностей та принципів; прагненням поповнення власних знань;
- комплексністю та системністю (вміння педагога синтезувати знання з різних галузей науки та перетворювати їх в інструмент особистісного професійного розвитку) професійних знань на *методологічному рівні* (знання закономірностей розвитку особистості, загально філософського порядку, зумовленості цілей навчання та виховання); на *теоретичному рівні* (закони та закономірності, принципи наукового знання, наукової діяльності, її психологічних та педагогічних основ тощо); на *методичному рівні* (через конструювання освітнього процесу, налагодження взаємодії з учнями) та на *технологічному рівні* (через розв'язання практичних завдань в плані організації навчально-ігрової діяльності молодших школярів) рівнях;
- дієвістю – здатність використовувати знання в практичній діяльності;
- науковістю (відповідність знань науковим закономірностям, а не побутовим уявленням).

Конструктивний компонент охоплює професійні уміння фахівців – комплексних способів виконання професійних дій, зокрема реалізації ігрової

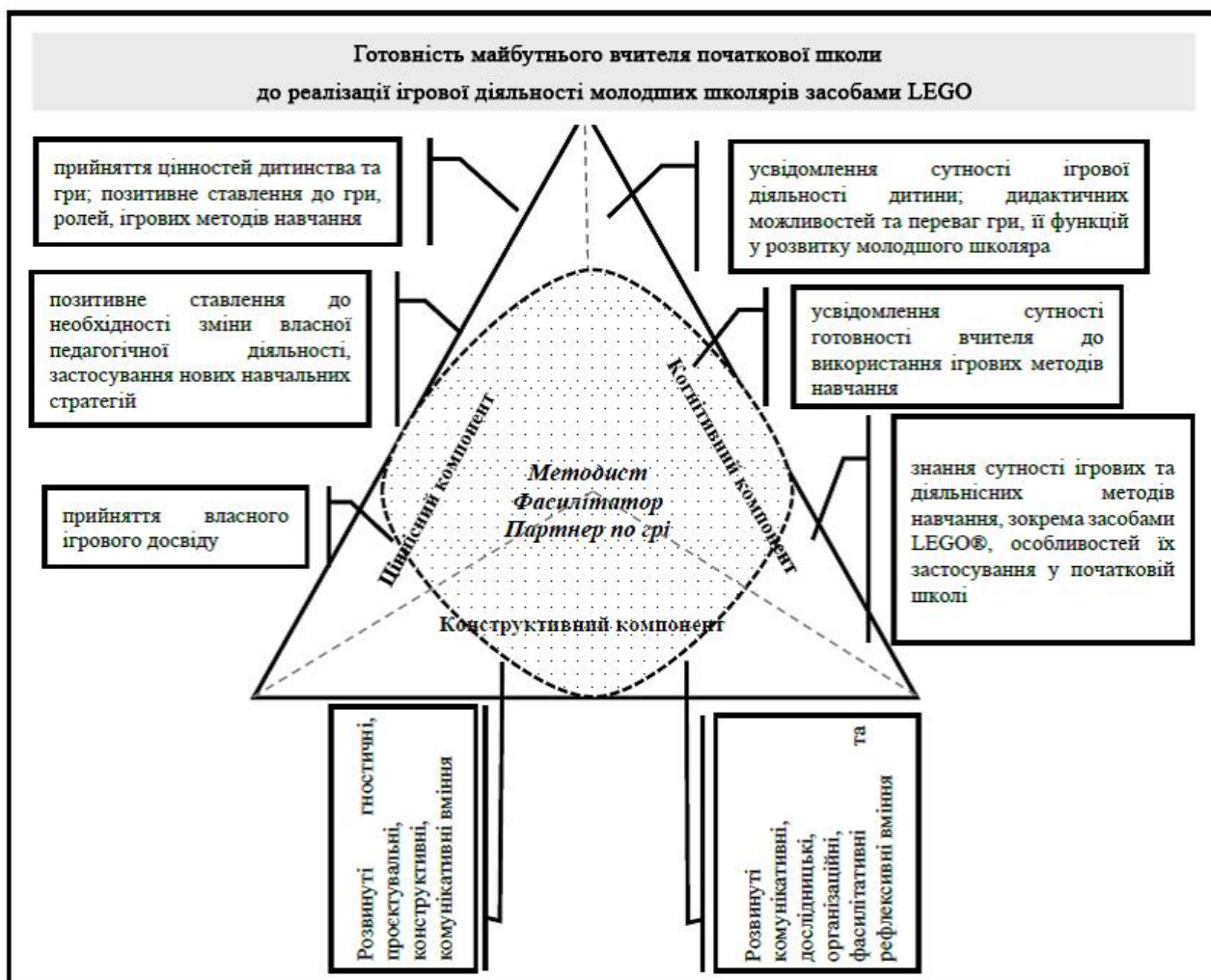
діяльності засобами LEGO. Головними ознаками відповідних професійних умінь вчителя початкової школи є їх осмисленість, адекватність педагогічній ситуації; успішність при зміні умов; надійність (непорушність, стійкість до впливу перешкод), гнучкість, достатній темп.

Враховуючи багатфункціональність педагогічної діяльності, та на основі Державного стандарту початкової освіти, Професійного стандарту та ін. нормативних документів, що регламентують діяльність педагога, професійні вміння вчителів початкової школи щодо реалізації ігрової діяльності засобами LEGO класифіковано у 8 груп:

- *гностичні вміння*: аналізувати педагогічну ситуацію, а саме з точки зору доцільності реалізації ігрової діяльності засобами LEGO; формулювати педагогічну мету і завдання реалізації ігрової діяльності засобами LEGO; формулювати ігрові дидактичні завдання;
- *проектувальні вміння*: планувати реалізацію ігрової діяльності засобами LEGO, проектувати урок; передбачати наслідки педагогічних дій; проектувати ігрове освітнє середовище; проектувати власну педагогічну діяльність, ігрову діяльність;
- *конструктивні вміння*: моделювати навчально-ігрові завдання; поєднувати між собою ігрові завдання різні за формою; перебудовувати, навчальне завдання в дослідницьку, проблемну та ігрову форму; реалізовувати ігрові форми організації навчання під час вивчення навчальних предметів початкової школи, а також в позаурочній час; знаходити та підтримувати баланс між ініціативою вчителя та учнів в ігровому завданні;
- *комунікативні вміння*: встановлювати партнерські стосунки з учнями; активізувати парну та командну взаємодію учнів в ігровій діяльності, заохочувати до командної співпраці, обміну ідеями та думками, використовувати відкриті запитання; виявляти повагу до думки учня; забезпечувати надання зворотного зв'язку; змінювати когнітивну позицію відповідно до провідної ролі в організації ігрової діяльності молодшого школяра (методиста, партнера, фасилітатора);

- *дослідницькі вміння*: здійснювати самостійний пошук необхідної інформації та застосовувати дослідницькі методи в ігровій діяльності молодших школярів;
- *організаційні вміння*: забезпечувати активізацію самоорганізаційних механізмів розвитку учнів; сприяти розвитку ігрової динаміки (від задуму до його реалізації); створювати психологічну атмосферу підтримки, ситуації успіху; здійснювати взаємозв'язок ігрової та неігрової діяльності;
- *фасилітативні вміння*: підтримувати та супроводжувати ігрову діяльність кожного учня; створювати сприятливий емоційно-позитивний настрій взаємодії учнів у процесі ігрової діяльності;
- *рефлексивні вміння*: здійснювати рефлексивний аналіз власної професійної діяльності та розвитку; активізувати механізми рефлексії учнів у процесі ігрової діяльності; здійснювати рефлексивний аналіз власного ігрового досвіду; давати рефлексивну оцінку своїй позиції у грі та визначати міру власної активності у грі; збагачувати власний ігровий досвід.

Структура готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO представлена на рисунку 1.1.

Отже, формування та розвиток готовності майбутнього вчителя початкових класів до реалізації ігрової діяльності має відбуватися на етапі його професійного навчання і тривати протягом професійного шляху педагога.

В умовах реформування сучасної початкової освіти, коли зміни в освітній діяльності відбуваються «революційним» шляхом, завдання щодо формування готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрових форм організації навчання засобами LEGO, організації освітнього середовища на підставі нових цінностей освіти постає перед системою вищої педагогічно освіти. Вирішення цього завдання вимагає запровадження системи заходів, реалізацію спеціально спроектованої та реалізованої освітньої діяльності.

Висновки до першого розділу

Узагальнення теоретичних основ дослідження підготовки майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів навчання засобами LEGO дає змогу зробити наступні висновки до першого розділу:

Аналіз сучасної нормативно бази, що регламентує професійну діяльність сучасного вчителя початкових класів (Закону України «Про повну загальну середню освіту», Професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», Державного стандарту початкової освіти («Концепція Нової української школи»)) та наукових підходів щодо визначення сутності готовності особистості до професійної педагогічної діяльності дали підстави розглядати професійну підготовку вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності, як складний, спеціально організований процес у системі вищої освіти, що спрямований на формування та розвиток готовності майбутніх педагогів до використання різних ігрових технік, прийомів стратегій, з метою досягнення освітніх цілей, ефективного проектування та реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Під готовністю майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів розуміємо складне особистісно-професійне утворення, інтегративну якість, що передбачає його здатність ефективно проектувати та супроводжувати ігрову діяльність молодших школярів засобами LEGO.

Структура готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO охоплює наступні компоненти: ціннісний, когнітивний та конструктивний, які визначаються трьома ролями педагога:

- роль методиста – спеціаліста, який працює над розробкою методики використання гри в освітньому процесі, на уроках з різних навчальних предметів, проектує гру у структурі уроку з метою досягнення високих освітніх результатів;

- роль фасилітатора – людини, яка супроводжує ігрову діяльність молодших школярів – проектує ігрове освітнє середовище, об'єднує учнів в ігровій взаємодії, використовуючи ресурси освітнього середовища;
- партнера у процесі гри – коли вчитель сам грає разом з учнями, має позитивний досвід ігрової діяльності; проектує власну ігрову діяльність, рефлексує її процес та визначає результати для себе; розуміє важливість ігрової діяльності для особистісного та професійного розвитку.

На основі змісту вище описаних ролей ми визначаємо компоненти готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO, зокрема ціннісний, когнітивний, конструктивний.

РОЗДІЛ 2.

СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ LEGO

2.1. Стан готовності майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO

У процесі магістерського дослідження нами було здійснено вивчення стану готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO. З цією метою виконано наступні завдання:

- описано критерії та рівні готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO;
- встановлено рівень готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

2.1.1. Критерії та рівні готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO

У першому розділі дослідження визначено сутність готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO та охарактеризовано її структуру як єдність ціннісного, когнітивного та конструктивного компонентів. Складний системний характер готовності впливає на вибір критеріїв діагностики цієї професійно-особистісної характеристики, які опишемо далі.

Важливою передумовою вивчення й удосконалення процесу формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO є обґрунтування критеріїв і показників оцінки їх готовності студентів до відповідної діяльності.

Аналіз наукового фонду показав, що в дослідженнях останніх років науковці розглядають *критерій* як «певний еталон, стандарт, який є основою для оцінки, порівняння реального педагогічного явищ, процесу або якості» (Гончаренко, 1995).

Критерій виражає найзагальнішу сутнісну ознаку, на основі якої здійснюють: «оцінювання, порівняння реальних педагогічних явищ, при цьому рівень вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються в конкретних показниках, які, у свою чергу, є компонентами критерію, конкретними, типовими виявленнями однієї із суттєвих сторін об'єкта, за яким можна встановити наявність якості та рівень його розвитку» (Чернишова, 2014).

У нашому дослідженні «критерій» – це певний еталон (зразок), який є основою для здійснення оцінки і який виражає вищий рівень явища, що вивчається.

Показник розглядаємо як частину критерію і повністю підтримуємо позицію Г. Макарової, яка наголошує, що «показник має відображати окремі властивості й ознаки пізнаного об'єкта і служити засобом накопичення кількісних і якісних даних для критеріального узагальнення. При цьому дослідниця зазначає, що показник, виступаючи вимірювачем критерію, має характеризуватися конкретністю і діагностичністю, тобто доступністю для спостереження, обліку і фіксації. Кожен критерій включає в себе групу показників, які характеризують його якісний і кількісний бік» (Макарова, Г., 2013, с. 178).

У процесі визначення критеріїв та показників сформованості готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO ми орієнтувались на концептуальні положення спеціальних досліджень щодо оцінки ефективності педагогічних явищ, систем і процесів з точки зору філософських, психологічних та педагогічних наук.

Обґрунтуванню критеріїв та показників сформованості готовності також

сприяло вивчення цього питання в педагогічних і психолого-педагогічних дослідженнях, яке показало наявність декількох підходів до їхнього розуміння.

Проведене нами дослідження показало, що сучасні науковці, вивчаючи готовність майбутніх учителів до різного виду професійної діяльності, порізнному підходять до відбору критеріїв та показників. Так, досліджуючи готовність педагогів до керівництва ігровою діяльністю молодших школярів Н. Кудикіна критерієм досліджуваної якості вважає «здатність педагогів усвідомлено реалізовувати всі складові процесу керівництва грою, зокрема здійснювати структурний аналіз гри, моделювати ігри різних видів, забезпечувати особистісно зорієнтоване керівництво ігровою діяльністю молодших школярів у навчально-виховному процесі» (Кудикіна, 2001, с.27).

При цьому показниками готовності до використання в педагогічній практиці теоретичних основ структурного аналізу ігрової діяльності науковець вважає «здатність теоретично обґрунтувати структурний аналіз ігрової діяльності, пригадувати основні компоненти гри, наводити й аналізувати нестандартні приклади; показниками готовності педагогів до моделювання ігрової діяльності є вміння моделювати гру репродуктивним способом, вміння моделювати гру за її неповним структурним складом, вміння моделювати гру на основі прикладу з власного досвіду, вміння моделювати гру, творчо змінюючи наповнення її структурних компонентів» (Кудикіна, 2001, с.27).

Відповідно до структури готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO, визначаємо такі її *критерії та показники*:

- *ціннісно-мотиваційний критерій*, показниками якого є: ставлення майбутнього вчителя до ігрової діяльності в цілому та через засоби LEGO зокрема; мотивацію їх професійного розвитку (готовність до змін своєї професійної поведінки відповідно до нових умов діяльності), мотивацію ігрової діяльності та використання її ресурсу в навчальному процесі початкової школи;

- *знаннєвий критерій*, показниками якого є: наукові, усвідомлені, системні та дієві знання про сутність ігрової діяльності дитини молодшого шкільного віку, її функції та роль у цілісному розвитку молодшого школяра та його навчальній діяльності; усвідомлення особливостей організації та проведення різних видів гри; методів активізації ігрової діяльності у навчанні; вимог до вчителя початкової школи в аспекті реалізації ігрової діяльності засобами LEGO; характеристику ресурсів цеглинок LEGO щодо цілісного розвитку молодшого школяра; вимог створення ігрового освітнього середовища, технології проектування та супроводу ігрової діяльності молодших школярів на уроці та поза його межами; ресурсів гри для власного професійного розвитку та власного ігрового досвіду.
- *діяльнісний критерій*, який визначається наступними показниками: сформованість груп професійних умінь, таких як проектувальних, гностичних, конструктивних, дослідницьких, комунікативних, організаційних, рефлексивних; їх усвідомленість, ефективність, стійкість, гнучкість, згуртованість, відтворюваність у нестандартних ситуаціях.

Сформованість готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO як результат їх підготовки у системі вищої освіти виявляється на наступних рівнях:

1) *початковий рівень* виражається через: негативне, пасивне ставлення вчителя до ігрової діяльності в цілому, та засобами LEGO зокрема; неприйняття цінностей дитинства та гри; нестійку чи негативну мотивацію професійного розвитку, низький рівень мотиваційної готовності до змін у своїй професійній поведінці за нових умов; негативну мотивацію до ігрової діяльності та використання її ресурсу в навчальному процесі початкової школи; неусвідомлення: сутності ігрової діяльності дитини, її функцій та ролі у цілісному розвитку дитини молодшого шкільного віку та її навчальній діяльності; характеристик та ресурсів цеглинок LEGO та їх вплив на цілісний розвиток молодшого школяра; ресурсів ігрової діяльності для власного

професійного розвитку; наявного ігрового досвіду; неусвідомленості та нестійкості груп професійних умінь з реалізації ігрової діяльності, нездатності актуалізувати професійні уміння у нових, незвичних ситуаціях;

2) *достатній рівень* характеризується: позитивним ставленням вчителя до ігрової діяльності в цілому та з використанням засобів LEGO зокрема; прийняттям цінності дитинства та гри; позитивною мотивацією до професійного розвитку, достатнім рівнем мотиваційної готовності до змін у своїй професійній поведінці за нових умов; зовнішньою позитивною мотивацією до ігрової діяльності, використання її ресурсу в навчальному процесі початкової школи; частковою усвідомленістю: сутності ігрової діяльності дитини молодшого шкільного віку, її функцій та ролі в цілісному розвитку учня та його навчальній діяльності; характеристик цеглинок LEGO та їх ресурсів в плані цілісного розвитку молодшого школяра; ресурсів ігрової діяльності для власного професійного розвитку; наявного ігрового досвіду; відносна стійкість та повторюваність груп професійних умінь з реалізації ігрової діяльності учнів, ускладненість їх актуалізації у нових, незвичних, ситуаціях;

3) *високий рівень* виявляється через: ціннісне ставлення вчителя до ігрової діяльності в цілому засобами LEGO зокрема; прийняття цінності дитинства та гри; позитивну внутрішню мотивацію професійного розвитку, високий рівень мотиваційної готовності до змін у своїй професійній поведінці відповідно нових умов; позитивну мотивацію ігрової діяльності, використання її ресурсу в навчальному процесі; усвідомленості: сутності ігрової діяльності дитини, її функцій у цілісному розвитку молодшого школяра та його навчальній діяльності; характеристик та ресурсів цеглинок LEGO в плані цілісного розвитку учнів; ресурсу гри для власного професійного розвитку та ігрового досвіду та усвідомленості стійкості усіх груп професійних умінь з реалізації ігрової діяльності, здатності їх актуалізувати у незвичних, нових ситуаціях.

Зазначені рівні сформованості готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO знаходяться в прямо пропорційному взаємозв'язку між собою. Кожен

попередній рівень зумовлює наступний, включаючись при цьому до його складу. При переході від низького рівня до вищого зростає рівень готовності студентів – майбутніх учителів початкової школи.

Визначені критерії та їх змістові характеристики за рівнями прояву стали основою для діагностування стану готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

2.1.2 Результати констатувального дослідження стану готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO

Метою дослідження було вивчення змісту підготовки, мотивів та рівня готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Базою для проведення констатувального дослідження було обрано Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича (факультет педагогіки, психології та соціальної роботи).

Дослідженням було охоплено студентів 2-4 курсів спеціальності «Початкова освіта», вчителів-практиків.

Проведення констатувального дослідження було спрямовано на вирішення наступних завдань:

1) визначити інформацію, щодо здійснення викладачами закладу вищої освіти цілеспрямованої підготовки майбутніх вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO, а також визначення ступеня використання засобів LEGO у процесі навчання;

2) встановити вихідний рівень готовності студентів спеціальності «Початкова освіта» до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO відповідно розроблених критеріїв і показників.

Перед початком проведення констатувального дослідження постало завдання щодо обґрунтування комплексу діагностичних методик, які забезпечать

вимірювання рівня готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO за всіма її структурними компонентами.

Для вимірювання рівня готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO за визначеними критеріями та показниками був застосований наступний комплекс діагностичних засобів: опитування студентів; шкала самооцінки професійних умінь; Методика «Психологічний портрет учителя» (Г. Резапкіна, З. Резапкіна); експертна оцінка визначення особливостей реалізації майбутніми учителями початкової школи Концепції «Нова українська школа» у процесі практичної підготовки (таблиця 2.1.).

Таблиця 2.1.

*Критерії та показники сформованості готовності
майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності
молодших школярів засобами LEGO*

<i>№ п/п</i>	<i>Критерій</i>	<i>Показник за методикою діагностики (№ запитання, тематичний блок)</i>
	Ціннісно-мотиваційний	Опитувальник: 2, 6, 7, 9 Методика «Психологічний портрет учителя»: шкала «Пріоритетні цінності» (1,11,16,21,26,31,36); «Самооцінка» (3, 13,18,28,38,41)
	Когнітивний	Опитувальник: 1, 3, 4, 5, 8, 10 Експертна оцінка: Особистість майбутнього учителя Нової української школи (аналіз відвіданого заняття)
	Діяльнісний	Методика «Психологічний портрет учителя»: шкала «Стиль викладання» (4,5,17,19,23,29,38,39,40), «Психоемоційний стан» (2,6,12,17,27,27,32,38,42,) Експертна оцінка (аналіз відвіданого заняття); використання цеглинок LEGO в освітньому процесі (самооцінка вмінь)

Метою опитувальника є визначення рівнів самооцінки студентів готовності до здійснення інноваційної педагогічної діяльності, зокрема до

реалізації ігрової діяльності, а також визначення ступеня усвідомленості ними сутності підходу «навчання через гру» для розвитку молодшого школяра, професійно значущих якостей для його реалізації (Додаток А).

Для дослідження конструктивного компоненту готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO нами було використано шкалу самооцінки професійних умінь (за 10-бальною шкалою від 1 до 10), в якій охоплено 30 позицій самооцінки рівня розвитку основних професійних умінь щодо реалізації ігрової діяльності засобами LEGO (комунікативних, організаційних, проектувальних, конструктивних, гностичних, дослідницьких та рефлексивних) (Додаток Б).

Методика «Психологічний портрет учителя» (автор Г. Резапкіна, З. Резапкіна) передбачає виявлення професійних якостей вчителя початкової школи, зокрема – психоемоційний стан, пріоритетні цінності, самооцінка, стиль викладання та взаємодії із учнями, рівень суб'єктивного контролю та власне задоволеність працею (Додаток В).

Експертна оцінка визначення особливостей реалізації майбутніми учителями початкової школи Концепції «Нова українська школа» у процесі практичної підготовки (педагогічної практики) здійснювалась за наступними критеріями: 1) учитель в Новій українській початковій школі (підтримка освітньої реформи та готовність до змін власної майбутньої професійної діяльності, застосування оптимального поєднання форм та методів групової роботи учнів, доцільна зміна різних видів робіт на уроці, оцінювання учнів у початковій школі, застосування новітніх дидактичних стратегій в освітньому процесі); 2) використання цеглинок LEGO в освітньому процесі (визначення рівня інформаційного забезпечення щодо реалізації ігрової діяльності засобами LEGO, самооцінки готовності до реалізації ігрової діяльності в освітньому процесі) (Додаток Г).

Визначений комплекс діагностичних методів та методик забезпечив виявлення рівнів готовності вчителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO відповідає вимогам сучасної

педагогічної діагностики (включає методи самооцінки (суб'єктивна оцінка) та зовнішньої (об'єктивна) оцінки досліджуваних ознак.

Проаналізуємо *результати* стану сформованості готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO за визначеними критеріями (Рисунок 2.1.).

Так, за *ціннісно-мотиваційним критерієм* у студентів переважав початковий рівень сформованості (34%). 53% студентів мали достатній рівень сформованості рівня готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів; 13% студентів показали високий рівень сформованості ціннісного ставлення до ігрової діяльності в цілому та із використанням засобів LEGO зокрема, прийняття цінностей гри, позитивної мотивації до ігрової діяльності, використання її ресурсу в освітньому процесі.

Також було зафіксоване заперечливе ставлення студентів до вправ з цеглинками LEGO, пов'язане із: вартістю набору цеглинок, доцільністю їх використання в освітньому процесі, з необхідністю витратити додатковий час для підготовки. Крім того, було зафіксовано негативне ставлення до гри в цілому («надаю перевагу традиційному стилю навчання», «підготовка до ігрової діяльності дуже втомлює»).

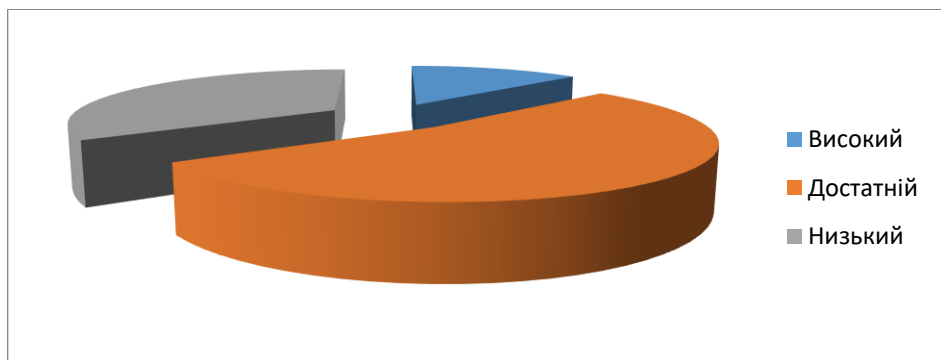

Рисунок 2.1. Рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO за *ціннісно-мотиваційним критерієм*

За *когнітивним критерієм* готовності до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO студенти отримали наступний результат (Рисунок 2.2.).

Дані констатувального дослідження що свідчать про домінування низького рівня готовності за когнітивним критерієм: 24% студентів виявили сформованість професійних знань що стосуються: сутності ігрової діяльності учнів, її функцій в навчальній діяльності та роль у цілісному розвитку молодшого школяра; характеристики цеглинок LEGO; ресурсного значення гри для власного професійного розвитку та набуття ігрового досвіду. 44% майбутніх учителів початкової школи мали достатній рівень. Вони частково усвідомлюють сутність ігрової діяльності молодшого школяра, її роль у цілісному розвитку молодшого школяра та функції у навчальній діяльності, не важливість використання цеглинок LEGO у цілісному розвитку молодших школярів та власному ігровому досвіді. І 32% студентів не володіють знаннями щодо організації ігрової діяльності молодших школярів, зокрема засобами LEGO, важко усвідомлюють значення цеглинок LEGO у цілісному розвитку молодших школярів та власному ігровому досвіді.

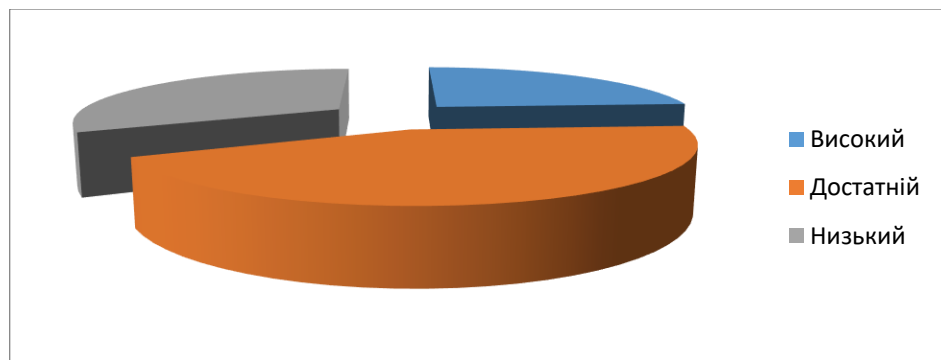

Рисунок 2.2. Рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO за *когнітивним критерієм*

Діагностування за *діяльнісним критерієм* готовності показало рівень сформованості груп професійних умінь майбутніх учителів початкової школи (комунікативних, організаційних, проектувальних, конструктивних, гностичних, дослідницьких та рефлексивних) їх стійкість, усвідомленість, ефективність та

відтворюваність у нестандартних ситуаціях навчального процесу. Результати дослідження засвідчують недостатній результат усіх показників (рисунк 2.3.).

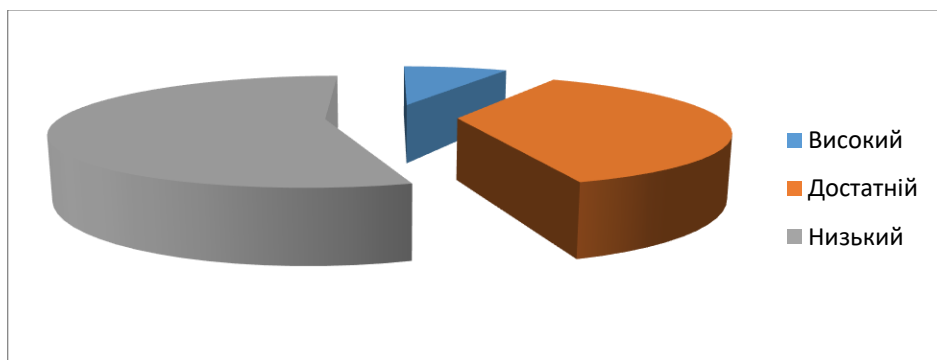

Рис. 2.3. Рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO за діяльнісним критерієм

Так, на констатувальному етапі дослідження тільки 8% майбутніх учителів початкової школи мали високий рівень сформованості професійних умінь, що свідчить про недостатній рівень їх готовності за діяльнісним критерієм (рисунк 2.3.).

Відповідно різних груп професійних умінь динаміка рівнів сформованості майбутніх учителів початкової школи за результатами їх самооцінки мала такий вигляд (таблиця 2.2.).

Таблиця 2.2.

Рівні сформованості професійних вмінь майбутніх учителів початкової школи

Показники	Рівні готовності		
	Високий	Достатній	Низький
Організаційні	6,0	38	46
Дослідницьких	4	35	61
Конструктивних	11	35	53
Комунікативні	10	37	52
Проектувальні	5	32	63
Рефлексивні	12	42	55
Гностичні	5	32	46
Загальна оцінка	8	37	55

Отримані дані свідчать про те, що студенти показали низький рівень сформованості проєктувальних, рефлексивних та дослідницьких умінь, що потребує проведення додаткових педагогічних заходів, оскільки формування зазначених груп професійних умінь є найбільш складним, оскільки визначається їх новітнім характером.

За результатами проведення експертної самооцінки, майбутні вчителі початкової школи серед новітніх стратегій навчання найчастіше використовують в освітньому процесі саме ігрові методи організації навчальної діяльності засобами LEGO (85%), а також інші методики, основою яких є ігрова діяльність, зокрема ранкова зустріч (93%), лепбук (67%), входження в картину (52%) та ін. Дані результати підтверджують важливість використання новітніх технологій, стратегій, методів в плані цілісного розвитку молодшого школяра та організації його навчальній діяльності.

Зведені дані констатувального експерименту за всіма критеріями готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO відображено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Загальна характеристика рівнів готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO

Критерії	Рівні готовності		
	Високий	Середній	Низький
Ціннісно-мотиваційний	13	53	34
Когнітивний	24	44	32
Діяльнісний	8	37	55
Загальний результат	15	47	40

Графічно характеристика рівнів готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів

засобами LEGO представлена на рисунку 2.4.

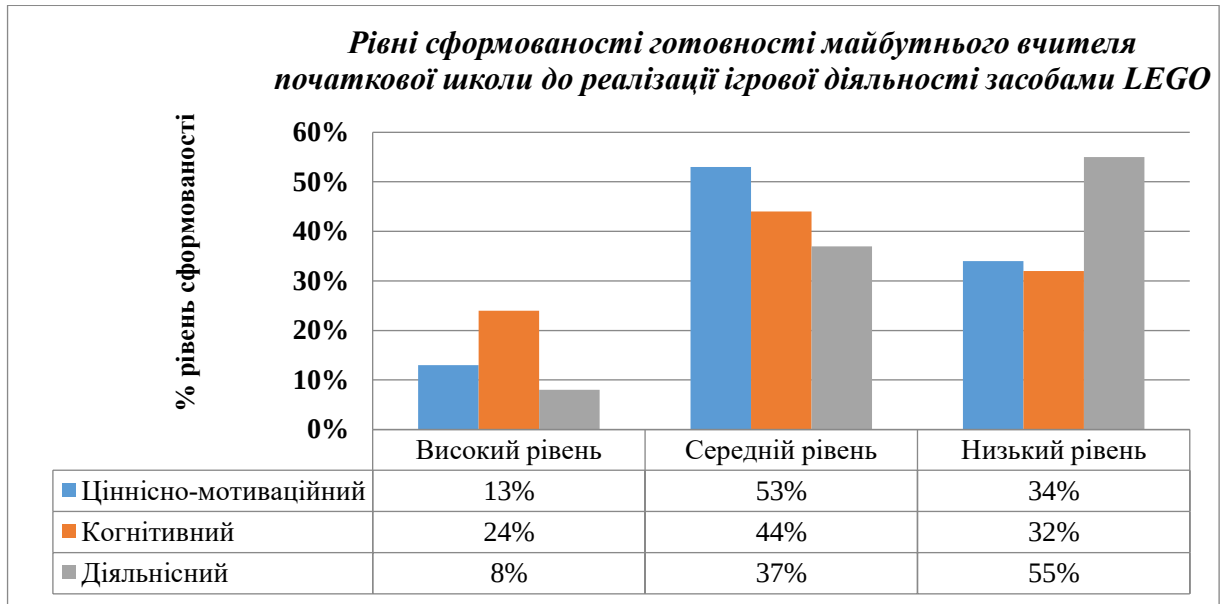

Рисунок 2.4. Результати констатувального дослідження сформованості готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO

За результатами констатувального дослідження більшість студентів груп показала достатній рівень сформованості зовнішніх та внутрішніх мотивів. Студенти усвідомлюють актуальність та необхідність вдосконалення освітнього процесу сучасної школи на засадах використання інноваційних засобів, прагнуть самовдосконалюватися в плані реалізації ігрової діяльності з використанням засобів LEGO та постійно підвищувати власний рівень професійного досвіду. Разом з тим зазначимо, що майбутні вчителі відрізняються недостатніми знаннями про сутність ігрової діяльності унів молодшого шкільного віку, її роль у цілісному розвитку молодшого школяра та функції у навчальній діяльності; усвідомлення особливостей організації та проведення різних видів гри; методів активізації ігрової діяльності у навчанні; вимоги до вчителя початкової школи в аспекті реалізації ігрової діяльності засобами LEGO; характеристику ресурсів цеглинок LEGO щодо цілісного розвитку молодшого школяра. Через брак необхідних знань студенти зазнають труднощів при розробці власних дидактичних матеріалів до ігор, спостерігаються недостатньо сформовані вміння та навички роботи організації ігрової діяльності засобами LEGO.

Підсумовуючи результати констатувального дослідження, ми дійшли висновку, що студенти – майбутні вчителі початкової школи недостатньо готові до повноцінного використання засобів LEGO під час реалізації ігрової діяльності, переважна більшість студентів знаходяться на низькому та недостатньому рівнях сформованості готовності. Установлений недостатній рівень готовності майбутніх вчителів початкової школи до використання засобів LEGO під час реалізації ігрової діяльності молодших школярів переконує у необхідності обґрунтування системи формування досліджуваної готовності, мета якої – підвищення рівня готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO.

2.2. Характеристика системи формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO

2.2.1. Модель системи формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO

Формування готовності майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO є результатом цілеспрямованої підготовки в процесі навчання у закладі вищої освіти. Саме тому наступним етапом магістерського дослідження стало обґрунтування системи формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO, модель якої представлена на рисунку 2.5.

Мета системи передбачає цілісне формування у студентів мотивів, переконань, знань, умінь, особистісних якостей, які необхідні і достатні для ефективної реалізації ігрової діяльності засобами LEGO.

У розробці системи підготовки майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності ми орієнтувались на основні теоретичні положення

системного підходу в професійній педагогічній освіті, які обґрунтовані науковцями, зокрема О. Абдулліною, В. Андрущенко, І. Богдановою, В. Бондарем, Ю. Кулюткіною, В. Сластьоніним, І. Шапошніковою та ін.

Поняття «системність» в професійній підготовці майбутнього вчителя науковці визначають як зв'язок між змістом, методами, засобами й формами навчання, а також між теоретичною і практичною діяльністю студентів на всіх етапах навчання у закладі вищої освіти [91].

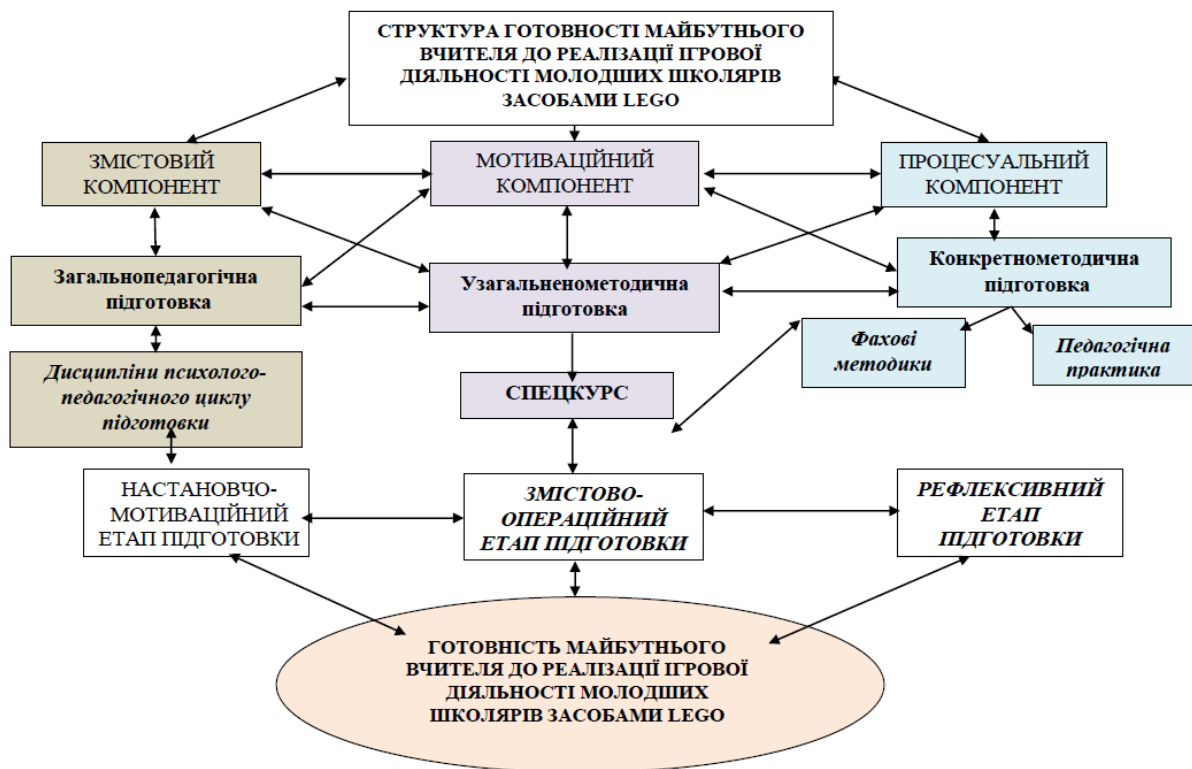

Рисунок 2.5. Модель системи формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO

Науковець В. Ільїн основними ознаками системності визначає «наступність і цілісність педагогічного процесу, поглиблення, поетапне розширення підготовки майбутнього вчителя» (Ільїн В.).

Системний аналіз процесу професійної підготовки майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO дає підстави розглядати її як сукупність взаємопов'язаних компонентів, що забезпечують цілеспрямований, послідовний та неперервний вплив на студента через сукупність методів, засобів

та форм, організованих з метою формування попередньо визначеної системи знань, умінь, особистісних якостей, що забезпечують реалізацію ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO. Дана система виступає частиною (підсистемою) в структурі загальної системи професійної підготовки вчителя початкової школи.

Система підготовки майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO характеризується цілісністю, динамічністю характеру і чіткою структурованістю. Цілісність розкривається через єдність об'єктивного (мета, завдання, зміст професійної підготовки) й суб'єктивного (особливості пізнавальної діяльності майбутніх учителів, специфіка взаємодії викладача і студентів тощо) компонентів. Динамічність представленої системи підготовки визначається через постійні зміни, розвиток, вдосконалення, модернізацію змісту, методів, форм підготовки майбутніх учителів до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Структурованість системи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO забезпечується єдністю її *структурних компонентів* (загальнопедагогічного, конкретнометодичного та узагальненометодичного), які відповідають етапам діяльності та функціям кожного з них.

Загальнопедагогічний компонент підготовки спрямований на формування позитивного ціннісно-мотиваційного ставлення студентів до педагогічної діяльності в цілому та до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO як її структурного компоненту; засвоєння теоретичних засад діяльності вчителя щодо організації ігрової діяльності молодших школярів.

Конкретнометодичний компонент підготовки реалізується через конкретизацію сутності та змісту діяльності вчителя початкової школи, щодо специфіки реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO в процесі вивчення предметів усіх освітніх галузей початкової школи.

Узагальненометодичний компонент підготовки спрямований на забезпечення міжпредметного узагальнення сформованих знань і вмінь, мотивів,

особистісних якостей студентів, що є передумовою їх ефективної реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Кожний компонент системи підготовки майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO функціонує в тісному взаємозв'язку з іншими компонентами *ціннісним* компонентом готовності як вмотивованого ставлення до ігрової діяльності; *когнітивним* компонентом готовності як системи комплексних, наукових та дієвих знань; *конструктивним* компонентом готовності як системи комунікативних, організаційних, проектувальних, дослідницьких, конструктивних, гностичних та рефлексивних умінь.

Успішність перебігу процесу підготовки майбутніх вчителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності визначають *принципи* організації освітнього процесу у вищій школі, зокрема:

1) загальнопедагогічні принципи – базові вимоги до організації освітнього процесу на сучасному етапі розвитку освіти та науки. До них належать: системності та послідовності; доступності; науковості змісту та методів навчання; вмотивованості, свідомості та активності, диференційованого та індивідуального підходу, єдності навчання та виховання, наочності;

2) спеціальні – базові положення, що детерміновані особливостями предмету професійної підготовки, зокрема:

- *принцип єдності* (розвиток та формування усіх компонентів готовності майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO, врахування їх комплексності дії, неможливість вилучення будь-якого компоненту з підготовки та оцінки її результату);
- *принцип послідовності* (поетапна підготовка майбутніх учителів, починаючи з формування їх ціннісних установок щодо ігрової діяльності, забезпечення інформаційної основи дій, формування відповідних професійних умінь та їх інтеграція в особистий професійний досвід);

- *принцип систематичності та логічності* (врахування поетапності підготовки вчителів до реалізації ігрової діяльності молодших школярів в цілому та засобами LEGO зокрема);
- *принцип метапредметності* (використання знань з різних його галузей для обґрунтування значущості ігрової діяльності молодшого школяра, визначення функцій гри);
- *принцип інтеграції* (доцільне поєднання різних форм активності (інтелектуальної, фізичної, соціальної), ігрової діяльності (за видами гри), пізнавальної діяльності студентів та етапів їх мисленнєвого пошуку у процесі виконання вправ з цеглинками LEGO);
- *принцип метакогнітивного спрямування* (орієнтування освітнього процесу на розвиток та формування метакогнітивних умінь студентів, які є основою розвитку їх професійних умінь з реалізації ігрової діяльності молодших школярів);
- *принцип занурення в ігрову діяльність* (цілеспрямоване формування ігрового досвіду майбутніх учителів початкової школи завдяки створеному ігровому освітньому середовищу);
- *принцип рольового проживання* (усвідомлення студентами рольових позицій вчителя (методиста, партнера по грі, фасилітатора) у процесі реалізації та супроводі ігрової діяльності молодших школярів);
- *принцип емоційної підтримки та супроводу* (створення ситуацій психологічної підтримки майбутніх учителів, ситуацій психологічного комфорту для пом'якшення емоційних труднощів, які можуть виникнути у процесі подолання професійних стереотипів чи традиційних моделей професійної поведінки);
- *принцип активізації рефлексивної діяльності* (наскрізне використання у професійній підготовці методів рефлексії, що забезпечують актуалізацію рефлексивних механізмів, які є головними чинниками у розвитку професійного мислення та професійної поведінки майбутніх учителів початкової школи).

Успішність системи підготовки майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO забезпечується через врахування дидактичних умов :

- діагностика початкового рівня готовності студентів до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO з метою індивідуалізації та особистісної зорієнтованості процесу навчання;
- забезпечення усвідомлення студентами суб'єктивної та об'єктивної значущості ігрової діяльності у початковій школі;
- цілеспрямоване формування ціннісного ставлення студентів до ігрової діяльності молодших школярів та ігрових методів навчання засобами LEGO;
- відбір педагогічно доцільних активних методів, засобів та форм підготовки майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO;
- спрямування змісту психолого-педагогічних і спеціальних дисциплін на оволодіння студентами ігровими методами навчання засобами LEGO;
- оптимальне поєднання теоретичної і практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи;
- забезпечення поетапності оволодіння процесом реалізації ігрової діяльності та формування комплексного уміння застосовувати цеглинки LEGO в ігровій діяльності молодших школярів.

Важливу складову системи займає зміст професійно-педагогічної підготовки, що опосередковує взаємодію викладача і студента у системі формування готовності майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Зміст підготовки студентів реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO охоплює основні компоненти, а це – система мотивів, знань та вмінь вчителя з організації та супроводу ігрової діяльності молодших школярів.

Формування мотиваційної сфери вчителя – це не лише зростання позитивного чи негативного ставлення до професії, але й поступове ускладнення системи мотивів, встановлення нових відносин між ними як результат подолання протиріч. Стан мотивації діяльності вчителя з організації ігрової діяльності молодших школярів повинен змінюватися від динамічного нестійкого до стійкого, постійного.

Процес формування мотивації відбувається в ході педагогічної взаємодії викладача і студентів та полягає в систематичній активізації їх інтересів та потреб, які поступово переходять у стійкі мотиваційні стани і якості особистості. Завдання викладача – визначити систему необхідних для реалізації ігрової діяльності молодших школярів мотивів, у спеціально організованій діяльності викликати їх у студентів та забезпечити усвідомлення та закріплення сформованих мотивів у подальшій педагогічній діяльності.

Формування мотиваційного компонента готовності студентів до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO у системі підготовки об'єднує перший і другий механізми. На їх основі доцільним є використання пізнавальних та практичних завдань, що включені до змісту основних психолого-педагогічних дисциплін, фахових методик, розробленого спецкурсу, програм педагогічної практики.

Система знань майбутнього вчителя початкової школи щодо реалізації ігрової діяльності молодших школярів охоплює загальнопедагогічні, конкретнометодичні та узагальненометодичні знання.

Системні та дієві знання, що стосуються організації та супроводу ігрової діяльності молодших школярів засобами засвоюються LEGO в процесі пізнавальної діяльності студентів під керівництвом викладача та з урахуванням дидактичних умов організації процесу засвоєння, зокрема:

- організація усвідомленого сприймання змісту понять, правил організації що стосуються ігрової діяльності учнів;
- забезпечення осмислення сприйнятого змісту підготовки шляхом встановлення істотних зовнішніх і внутрішніх зв'язків між компонентами

діяльності вчителя щодо організації та супроводу ігрової діяльності молодших школярів;

- організація запам'ятовування та закріплення засвоєного змісту, його репродуктивне відтворення для забезпечення повноти, міцності, усвідомленості знань.
- застосування засвоєних знань з метою розв'язання навчально-пізнавальних і практичних завдань змісту підготовки.

Послідовна реалізація визначених умов на кожному етапі підготовки студентів забезпечила глибину, повноту, міцність, усвідомленість та узагальненість знань студентів організації та супроводу ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Засвоєні знання є інструментом педагогічної взаємодії вчителя й учнів у процесі організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO. Тому важливим компонентом змісту системи підготовки студентів є формування комплексного вміння майбутнього вчителя організовувати ігрову діяльність молодших школярів.

Комплексне вміння вчителя організовувати ігрову діяльність молодших школярів є внутрішньою професійною якістю, формування якої здійснюється шляхом поетапної інтеріоризації зовнішніх дій і характеризується системою параметрів (форма дії, рівень узагальнення, ступінь засвоєння).

Реалізація визначеного змісту забезпечується, у свою чергу, комплексом форм та методів.

Так, орієнтуючись на загальнонаукове розуміння («форма» з лат. – зовнішній вигляд, контур), під *формою* визначаємо зовнішній спосіб організації процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи в системі вищої освіти, що пов'язаний з кількістю студентів, часом, місцем, а також порядком його здійснення.

Успішність підготовки майбутнього вчителя організовувати ігрову діяльність молодших школярів забезпечується використанням різних форм – індивідуальної, парної, групової та колективної (фронтальної). Важливим є те,

що підготовка студентів до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO тяжіє до командної форми, оскільки саме вона є найбільш малозастосовною вчителями початкових класів порівняно з більш традиційними – індивідуальною, парною та колективною.

За місцем здійснення підготовка реалізується через єдність аудиторної та позааудиторна форми, з використанням усіх просторових ресурсів освітнього середовища закладу вищої освіти – коридори, коворкінги, майданчик на вулиці, інші приміщення, яке вибудовується як ігровий освітній простір.

Серед організаційних форм підготовки майбутніх учителів початкової школи, класифікація яких здійснюється за ознакою провідної дидактичної мети на такі, що спрямовані переважно на: «1) теоретичний аспект підготовки, теоретичну підготовку; 2) практичний аспект підготовки, практичну підготовку та 3) контроль знань та умінь» (Рома, О., 2020, с. 192), доцільно використовувати насамперед практико зорієнтовані форми, зокрема тренінги, майстер-класи, креатив-лабораторію, проектні роботи, під час практичних занять у межах фахових методик та спецкурсу, у процесі педагогічної практики та ін.

Саме зазначені практико-орієнтовані організаційні форми дають змогу змінити професійні установки майбутніх учителів щодо ролі гри в освітньому процесі та забезпечити формування в студентів відповідних професійних умінь та досвіду організації ігрової діяльності.

Щодо *методів* реалізації визначеної системи підготовки майбутніх вчителів початкової школи, то вони розуміються як «особлива система усвідомлення поступових дій, які призводять до досягнення результату відповідно до поставленої мети; впорядкований спосіб діяльності для досягнення освітньої мети» (Дубасенюк, Антонова, 2017, с. 493).

Основними ознаками методу реалізації системи підготовки є такі: «спосіб отримання вчителями інформації та оволодіння вміннями у процесі їх підготовки; спосіб спільної діяльності вчителів та викладачів-тренерів; спосіб і форма руху навчального матеріалу за правилами індуктивної чи дедуктивної логіки його розгортання; спосіб і рівень пізнавальної активності вчителів, спосіб

мотивації і стимулювання навчальної діяльності, спосіб емоційних переживань, формування оцінних суджень» (Дубасенюк, Антонова, 2017).

Ми вважаємо, що методи підготовки майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO мають бути:

- *проблемними* – стимулювати педагогів до виявлення, усвідомлення та вирішення педагогічних проблем через самостійний пошук;
- *ситуативними*, тобто прив'язаними до конкретних умов, обставин педагогічної діяльності, що вимагають індивідуального підходу, оригінального рішення, актуалізації особистого та професійного досвіду;
- *діалогічними*, передбачати партнерську взаємодію між студентами та викладачами, які мають свій унікальний професійний досвід, що цінується;
- *рефлексивними*, з метою активізації механізмів рефлексивної діяльності студентів, забезпечення їх рефлексивної оцінки власної педагогічної та ігрової діяльності;
- *ігровими*, тобто відтворювати елементи ігрової діяльності чи бути побудованими за етапами її розгортання;
- *проектними* – будуватися за етапами проектної діяльності, охоплювати етап моделювання та презентації результатів;
- *активними та психогігієнічними*, а саме стимулювати фізичну активність майбутніх педагогів як запоруку їх успішної мисленнєвої діяльності, передбачати можливість змінити навчальну діяльність на фізичну, ігрову. Варто також подбати про збереження та розвиток психічного здоров'я студентів, підвищувати рівень їх психологічного самопочуття, емоційного задоволення;
- забезпечувати реалізацію різних *рольових позицій* вчителя, а саме: як партнера по грі, методиста, фасилітатора ігрової діяльності молодших школярів.
- базуватись на засадах *методу відкритих запитань*, (коли немає єдиного вірного варіанту відповіді, самостійність мислення, актуалізують креативність, активізують рефлексію).

Форми професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя у закладі вищої освіти та етапи оволодіння процесом реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO можуть поєднуватись таким чином:

- *мотиваційно-цільовий етап* передбачав засвоєння знань студентами про способи організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO під час лекцій і практичних занять із дисциплін психолого-педагогічного циклу (загальні основи педагогіки, теорія початкової освіти...);
- *етап зовнішньомовленнєвого та матеріалізованого виконання завдань* щодо організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO реалізувався під час практичних занять з фахових методик та спецкурсу;
- у ході виробничої педагогічної практики реалізовувались *етапи внутрішньомовленнєвого та розумового виконання завдань* щодо організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Отже, єдність професійно-педагогічних мотивів студентів щодо організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO, загальнопедагогічних, конкретнометодичних та узагальненометодичних знань і професійних умінь (комунікативних, організаційних, проектувальних, дослідницьких, конструктивних, гностичних та рефлексивних) становлять зміст підготовки майбутнього вчителя початкової школи щодо реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

2.2.2. Етапи формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO

У системі професійної підготовки вчителя початкової школи, формування його готовності до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO виокремлюємо послідовні етапи – відносно завершені логічно взаємопов'язані та взаємоперехідні проміжки процесу професійної підготовки, які характеризуються якісною своєрідністю і спрямовані на досягнення єдиної мети.

Етапами процесу формування готовності майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO: настановчо-мотиваційний, змістово-операційний, рефлексивний

На настановчо-мотиваційному етапі здійснюється формування позитивного ціннісного ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності в цілому та реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO зокрема; формування інтересу та усвідомлення студентами необхідності оволодіння методикою організації та супроводу ігрової діяльності у початковій школі; забезпечуються передумови для успішного оволодіння студентами методикою організації ігрової діяльності наступних етапах.

Завданнями настановчо-мотиваційного етапу в системі формування готовності студентів до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO є:

- формування стійкого позитивного, ціннісного ставлення студентів до ігрової діяльності молодших школярів, зокрема засобами LEGO;
- усвідомлення студентами об'єктивної і суб'єктивної значущості ігрової діяльності молодших школярів структурі професійно-педагогічної діяльності та в процесі навчання молодших школярів;
- формування стійкого інтересу студентів до оволодіння змістом та методикою ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO в процесі навчання у закладі вищої освіти;
- засвоєння системи загальнопедагогічних знань як теоретико-методологічної основи готовності майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO;
- формування мотиваційно-цільової основи оволодіння комплексним умінням організовувати ігрову діяльність молодших школярів.

Теоретико-змістовою базою настановчо-мотиваційного етапу виступає вивчення дисциплін циклу професійної та практичної підготовки: загальних основ педагогіки та історії її розвитку, теорії початкової освіти, вікової і педагогічної психології, педагогічних технологій у початковій школі.

З метою реалізації визначених цілей настановчо-мотиваційного етапу системи підготовки майбутнього вчителя на етапі професійної підготовки в закладі вищої освіти доцільно організувати комплекс заходів:

- емоційне залучення студентів в ігрову діяльність та проблему її збереження як глобальну проблему людства; викликати відчуття здивування, емоційного зараження, захоплення для породження внутрішньої потреби і її переживання;
- структурування змісту дисциплін циклу професійної та практичної підготовки;
- модернізація змісту та методики проведення лекційного курсу педагогічні технології в початковій школі з метою опанування студентами новими знаннями та усвідомлення ними новітніх наукових досягнень щодо впливу ігрової діяльності на різнобічний розвиток дитини молодшого шкільного віку, а також впливу дидактичних ресурсів гри та розвивальних властивостей цеглинок LEGO на академічні здобутки школярів та методик їх застосування в освітньому процесі та життєдіяльності учнів;
- розробка та впровадження комплексу педагогічних задач для практичних занять;
- залучення студентів до навчально-пізнавальної діяльності під час лекційних занять, семінарських, практичних та самостійної роботи;
- актуалізація міжпредметних зв'язків з метою формування оптимальних професійних, мотивів, ставлень, інтересів.

Формування позитивного ціннісного ставлення у майбутніх вчителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO може здійснюватися й через організацію участі студентів у майстер-класах («Безмежний світ гри з LEGO», «Освітній потенціал гри з LEGO» та ін.), педагогічних науково-практичних конференціях, освітніх онлайн-марафонах де відбувається:

- осмислення досвіду й визначення перспектив розвитку вітчизняної системи освіти за різними напрямками;

- презентація ресурсів ігрової діяльності в цілому та гри з цеглинками LEGO для розвитку та навчання школярів, а також основні положення інтегративного підходу «навчання через гру» з використанням окремих динамічних та креативних вправ з цеглинками LEGO під час вивчення предметів різних освітніх галузей
- презентація ігрових методик як засобів збереження здоров'я та професійного розвитку вчителів.

Наприклад, ігровою вправою, яка емоційно зацікавлює, активізує та трансформує об'єктивну цінність в суб'єктивну для студентів є вправа «Полювання на скарби»: пропонується знайти 6 цеглинок DUPLO різних кольорів, які заховані в аудиторії та скласти з них башточку. Цеглинки ховаються в аудиторії так, щоб для їх знаходження педагоги мали дослідити увесь простір. Після того, як башти будуть складені, студенти мають відповісти на запитання: Чи це перше ваше знайомство з цеглинкою LEGO? Чи знаєте ви про використання цеглинок LEGO в освітньому процесі (просторі) початкової школи? Що було складним для вас у процесі полювання на скарби? та ін.

Ця вправа дає можливість студентам зрозуміти та відчувати складність виконання пошукового нетрадиційного завдання, вивчення нового простору, а також соціальної взаємодії, особливостей процесу налагодження домовленості та співробітництва (коли необхідно обміняти цеглинки, допомогти віднайти тих, що не вистачає в інших).

Подібні вправи з цеглинками LEGO створюють позитивну емоційну атмосферу, надають можливість отримати власний досвід ігрової діяльності та породжують власний смисл та усвідомлення важливості цінувати гру як діяльність, що спрямовується на розвиток усіх сфер функціонування людини.

Обговорення результатів виконання вправ з LEGO дає можливість майбутнім педагогам усвідомити нескінченні можливості комбінування цеглинок та індивідуальні властивості психічних процесів (пам'яті, сприйняття, мислення, уяви тощо), що забезпечують унікальність створених конструкцій.

Крім того, презентація своїх результатів партнерам є механізмом розвитку соціальних умінь молодших школярів засобами ігрової діяльності з LEGO.

Важливим для переосмислення цінності гри у навчанні є ознайомлення студентів зі світовим досвідом початкової освіти та використання ігрових методів навчання вчителями тих зарубіжних країн, які виявляють високі результати академічних досягнень учнів, таких як Фінляндія, Естонія, Канада, Швеція, Королівство, Данія та ін. Для цього, в процесі оволодіння студентами змістом навчальних дисциплін циклів професійної та практичної підготовки, варто презентувати фото та відеоматеріали відповідного змісту, що також сприяє розширенню професійних орієнтирів майбутніх учителів.

Участь студентів у майстер-класах з методик ігрового навчання у початковій школі, а саме тих, які реалізуються в рамках Нової української школи, забезпечує формування ціннісного ставлення майбутніх вчителів початкових класів до ігрової діяльності, ігрових методів навчання в цілому та засобами LEGO зокрема, надає можливість зрушити професійні стереотипи, традиційну домінанту педагогічної діяльності.

Метою *змістово-операційного етапу* програми підготовки майбутнього вчителя передбачено закріплення та подальше формування мотиваційного компонента готовності до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO, а також подальша теоретична підготовка та практичне оволодіння складовими цього процесу.

Теоретична підготовка реалізується шляхом актуалізації опорних загальнопедагогічних та засвоєння конкретнометодичних та узагальненометодичних знань щодо організації процесу ігрового навчання молодших школярів засобами LEGO.

Практична підготовка спрямовується на поетапне формування комплексного вміння майбутніх учителів початкової школи організовувати ігрове навчання молодших школярів засобами LEGO.

Завданнями змістово-операційного етапу формування готовності студентів до організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO є:

- закріплення подальшого змістового та структурного ускладнення системи професійно-педагогічних мотивів діяльності майбутніх учителів щодо організації ігрового навчання молодших школярів засобами LEGO;
- актуалізація загальнопедагогічних знань організації ігрового навчання молодших школярів;
- їх конкретизація відповідно до специфіки предметного змісту навчальних предметів основних освітніх галузей у процесі оволодіння змістом фахових методик;
- засвоєння знання про сутність, структуру, способи та специфіку організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO під час вивчення різних предметів початкової школи;
- забезпечення високого рівня узагальнення засвоєних знань і вмінь студентів як умови ефективної організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Організаційними формами підготовки майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO на змістово-операційному етапі в умовах навчання в закладі вищої освіти є лекційні і практичні заняття з фахових методик.

Разом з тим, вважаємо, що доцільно ввести у підготовку майбутнього вчителя початкової школи спецкурс «Навчання через гру» (III курс), що розширить зміст та форми професійного навчання студентів (Додаток Д).

Метою визначеного спецкурсу є формування у майбутніх учителів ціннісного ставлення до гри, її навчальних, розвивальних та виховних можливостей; створення умов для усвідомлення студентами сутності гри, ігрових освітніх технологій, свідомого використання ігрових методів навчання; формування позитивного досвіду навчання через гру; розвиток системоутворювальних професійних умінь та якостей тощо.

Теоретичний зміст курсу може охоплювати такі питання як: різні форм ігрової поведінки у сучасному світі; еволюційних витоків гри; властивості гри; ігрова діяльність як шлях до розвитку компетентностей ХХІ століття; педагогічні та психологічні теорії ігрової діяльності; гра в контексті реалізації стратегічних завдань Нової української школи; структура гри; мотиви ігрової діяльності; види ігор; компоненти та етапи гри; психолого-педагогічні функції іграшок.

Методика організації ігрової діяльності в початкових класах висвітлює питання: сутності поняття «ігрові методи навчання»; компетентнісного потенціалу ігрових методів навчання; принципів використання ігрових методів навчання; вимог до організації ігрового освітнього середовища; особливостей організації різних видів ігор; класифікації ігрових методів навчання; форм організації ігрової діяльності молодших школярів; засобів ігрової діяльності та особливості використання ігрових методів навчання під час вивчення навчальних предметів різних освітніх галузей; педагогічного супроводу ігрової діяльності учнів; особливостей застосування ігрових методів на різних етапах засвоєння знань; персоналізації навчання учнів засобами ігрової діяльності; особливостей організації ігрової діяльності в інклюзивному класі.

Окрім того, у межах методики організації ігрової діяльності студенти можуть знайомитись з особливостями компетентнісного навчання «Шість цеглинок» як практикою проблемного, розвивального, проектного навчання, реалізації інтерактивного та дослідницького підходів у освітній діяльності.

Практика організації ігрової діяльності молодших школярів передбачає розгляд питань психолого-педагогічних та організаційних чинників ефективного використання ігрових методів навчання та критеріїв ефективності їх застосування; етапів проектування гри; ефективних практик використання різних видів гри в навчальному процесі.

А також питання щодо професійного портрету вчителя, як партнера по грі, методиста, фасилітатора; вимог проектування ігрової діяльності у початковій школі, конструювання дидактичних ігор; психогігієни гри.

Навчальні заняття спецкурсу рекомендовано проводити у формі тренінгу. У процесі тренінгової роботи можна використовувати комплекс інтерактивних методів (в парній, груповій та кооперативній формах), проєктів, власне ігрових, дослідницьких вправ, розвивальної діагностики – шкала самооцінки, опитувальник, тестування; спостереження, рефлексивні тощо

Усі вправи та завдання спецкурсу повинні відповідати наступним вимогам: правило «легкості у старті»; обов'язковості та рефлексивного опрацювання; переключення, як зміна домінантної діяльності (провідного виду діяльності (задля підтримки працездатності запобігання втомленості); поєднання мисленнєвої, рухової та соціальної активності, індивідуальної, парної та групової форм роботи.

Структуру спецкурсу може складатися з трьох частин: вступна, основна, заключна (Додаток Ж) .

В основній частині спецкурсу варто спрямувати діяльність на оволодіння майбутніми вчителями початкових класів уміннями щодо запровадження методики навчання «Шість цеглинок». Методику «Шість цеглинок» розробив Брент Хатчесон, директор південноафриканської освітньої організації «Care for Education», яка сьогодні апробована в багатьох країнах світу.

Методика «Шість цеглинок» – це система ігор-завдань з шести цеглинок LEGO DUPLO певних кольорів (червоного, жовтого, помаранчевого, блакитного, зеленого та синього).

Ігри-завдання методики не є фіксованими за чіткими інструкціями, а являють собою відкриту систему, що мотивує вчителя та учнів до пошуків, відкриттів, експериментів тощо.

Особливості ігор-завдань за методикою «Шість цеглинок»:

- одночасно спрямовані на розвиток декількох вмінь;
- можуть бути адаптовані до віку, потреб та вмінь кожного учня;
- ігри-завдання створюють можливість вдосконалювати свої вміння, робити нові спроби, розвивати впевненість у собі;
- передбачають можливість для учнів відкритого закінчення (презентування

власного варіанту виконання завдання та здійснення аналізу його результатів;

- є метапредметними, міждисциплінарними та можуть інтегрування у будь-який вид діяльності чи форму навчання.

Універсальними рекомендаціями-порадами щодо взаємодії вчителя з дітьми у процесі реалізації вправ-завдань методики «Шість цеглинок» є:

- дотримання правила легкого старту (підтримка балансу можливостей та вимог);
- гнучкість у взаємодії з учнями (допомога в плані реалізації свого задуму);
- надання можливості дітям реалізувати власні задуми та насолоджуватись процесом гри;
- акцент уваги не на кінцевому продукті (результаті), а підтримка процесу;
- підтримка учнів у процесі долаття труднощів; перевага відкритим запитанням; повага думки дитини;
- заохочення самостійності, гнучкості мислення, оригінальності, креативності;
- побудова діалогу на партнерських, рівних стосунках;
- забезпечення зворотнього зв'язку, активізація самооцінювання;
- заохочення дітей до спілкування, взаємодії.

Важливим чинником успішності запровадженого спецкурсу, є створення відповідного тренінгового простору в аудиторії та поза її межами – ігрового освітнього простору, який стимулює, активізує, мотивує до ігрової діяльності, ініціює застосування професійних умінь. Заняття спецкурсу можуть бути організовані у навчальній лабораторії НУШ – спеціальному освітньому просторі, створеному у закладі вищої освіти за рекомендаціями Концепції НУШ. Крім того, спецкурс передбачає виконання окремих вправ у коридорах, вихід на вулицю для проведення ранкового кола та SMART-зарядки.

Крім спецкурсу «Навчання через гру» з метою підготовки майбутніх вчителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO у доцільно забезпечити структурування змісту фахових методик та включення в нього теми «Навчання з LEGO» (визначає особливості організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO під час вивчення предметів основних освітніх галузей початкової школи).

Рефлексивний (підсумковий) етап підготовки полягає у закріпленні внутрішньої позитивної мотивації професійно-педагогічної діяльності майбутніх учителів, закріпленні та застосуванні в умовах навчально-виховного процесу засвоєних загальнопедагогічних, конкретнометодичних та узагальненометодичних знань та сформованого комплексного вміння студентів організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO. Реалізація визначених цілей і завдань може здійснюватися шляхом залучення студентів до самостійної реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO під час педагогічної практики.

З цією метою доцільно до програми виробничої педагогічної практики студентів включити комплекс навчально-практичних завдань, зміст яких пов'язаний з ігровою діяльністю молодших школярів через використання цеглинок LEGO. Результати виконання розробленого комплексу завдань стануть показником готовності студентів до організації та супроводу ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO.

Таким чином, вважаємо, що поетапність формування готовності майбутнього вчителя реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO може забезпечуватися послідовним оволодінням студентами змістом означеної діяльності, поглибленням, конкретизацією та узагальненням знань і вмінь на основі концентричного викладу матеріалу навчальних дисциплін та поступового ускладнення видів діяльності студентів.

Взаємозв'язок основних компонентів, етапів, форм та методів підготовки майбутнього вчителя до реалізації ігрової діяльності молодших

школярів засобами LEGO має бути стійким і сприяти ефективній підготовці студентів до означеної діяльності.

Модель системи формування готовності майбутнього вчителя до оцінювання навчальних досягнень молодших школярів характеризується цілісністю, поетапністю реалізації та динамічністю.

Висновки до другого розділу

Обґрунтування системи формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO дає змогу зробити наступні висновки до другого розділу.

Констатувальний експеримент передбачав визначення первинного стану об'єкту – готовності майбутніх вчителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO за наступними критеріями: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний.

Узагальнення отриманих даних експерименту свідчить, що більшість студентів мають низький та середній рівні готовності до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO, значно менше студентів, які мають високий рівень досліджуваної готовності

Визначений стан зумовив необхідність обґрунтування ефективної системи формування готовності майбутніх учителів початкових класів до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO.

Визначена система формування готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO охоплює наступні базові аспекти:

- професійно-педагогічне спрямування всіх навчальних курсів освітньої програми підготовки майбутнього вчителя початкових класів, структурування змісту основних дисциплін професійної та практичної підготовки майбутніх вчителів з метою засвоєння ними теоретичних основ організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO;

- оптимальне співвідношення теоретичної та практичної підготовки майбутніх учителів до організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO;
- використання можливостей фахових методик навчання освітніх галузей початкової школи у процесі формування готовності майбутніх учителів до організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO; конкретизація змісту програми педагогічної практики студентів;
- ефективне поєднання різних методів та форм аудиторної та позааудиторної роботи студентів.

ВИСНОВКИ

В магістерському дослідженні теоретично обґрунтовано систему успішного формування готовності майбутніх учителів початкової школи до організації ігрової діяльності засобами LEGO. Отримані результати надають змогу зробити наступні загальні висновки.

1. Здійснений аналіз чинних нормативно-правових документів, що стосуються вимог професійної діяльності сучасного вчителя початкової школи, теоретичних підходів щодо визначення сутності готовності особистості до професійної педагогічної діяльності, концепцій гри як провідної діяльності учнів початкових класів, а також наукових праць, в яких досліджено особливості організації ігрової діяльності в навчанні, дали підстави під професійною підготовкою майбутніх вчителів початкових класів до організації ігрової діяльності розуміти спеціально організований, складний, процес у системі вищої освіти, динамічну педагогічну систему, що характеризується змістовою, організаційною та операційно-технологічною цілісністю та забезпечує формування готовності майбутніх педагогів до використання різних ігрових прийомів, технік, стратегій з метою досягнення освітніх цілей, ефективного проектування та супроводу ігрової діяльності молодших школярів зокрема засобами LEGO.

2. Готовність майбутнього учителя початкової школи до організації ігрової діяльності молодших школярів розуміємо як складне особистісно-професійне утворення, інтегративна якість, що характеризує його здатність ефективно проектувати та супроводжувати ігрову діяльність молодших школярів засобами LEGO. В структурі досліджуваної готовності визначаємо три рольові позиції вчитель: роль методиста, роль фасилітатора та роль партнера по грі) та поєднання компонентів: ціннісного (прийняття вчителем цінності дитинства та гри як провідної діяльності дитини; позитивне ставлення до ігрової діяльності, зокрема засобами LEGO та різних професійних ролей в грі; позитивна мотивація до ігрової діяльності та позитивне ставлення до власної педагогічної діяльності,

до застосування нових освітніх технологій; прийняття власного ігрового досвіду; когнітивного (охоплює наукові знання сутності та особливостей ігрової діяльності дитини, її роль в цілісному розвитку учня молодшого шкільного віку та функції в навчальній діяльності; особливості організації ігрової діяльності засобами LEGO; технологію проектування та супроводу ігрової діяльності молодших школярів, зокрема засобами LEGO; конструктивного (синтез комунікативних, дослідницьких, організаційних, проектувальних, конструктивних, гностичних, рефлексивних професійних умінь учителя початкової школи).

3. Визначення первинного стану готовності майбутніх вчителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO здійснювалось під час констатувального експерименту, результати якого свідчать про переважну більшість низького та середнього рівнів готовності студентів до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO. Визначений стан зумовив необхідність обґрунтування ефективної системи формування готовності майбутніх учителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO.

4. Формування готовності майбутнього вчителя до організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO здійснюється в системі професійної педагогічної підготовки.

Теоретичний аналіз стану проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів дав змогу обґрунтувати модель формування готовності майбутнього вчителя до організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO як систему взаємопов'язаних компонентів, єдність яких забезпечує неперервний, цілеспрямований і послідовний вплив сукупності методів, форм і засобів на ефективну реалізацію процесу організації ігрової діяльності молодших школярів через структурні компоненти підготовки: загальнопедагогічний, конкретнометодичний та узагальненометодичний.

Загальнопедагогічний компонент підготовки спрямований на формування у студентів позитивної мотивації до педагогічної діяльності та до ігрової

діяльності як її структурного компоненту; засвоєння теоретичних основ організації ігрової діяльності учнів початкових класів.

Конкретнометодичний компонент охоплює конкретизацію сутності і змісту ігрової діяльності вчителя, відповідно до специфіки навчальних дисциплін початкової школи.

Узагальненометодичний компонент підготовки забезпечує міжпредметне узагальнення сформованих мотивів, знань, вмінь майбутніх учителів початкової школи.

Всі компоненти системи підготовки майбутнього вчителя початкової школи до організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO функціонують між собою в тісному взаємозв'язку

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gauntlett, D. (2014). The LEGO System as a tool for thinking, creativity, and changing the world.
2. Giddings S. (2014). Bright bricks, dark play: On the impossibility of studying LEGO. In M. J. P. Wolf (Ed.), LEGO studies: Examining the building blocks of a transmedial phenomenon. New York, NY: Routledge.
3. *Академічний тлумачний словник української мови* (2020). URL: <http://sum.in.ua/s/ghotovnistj>
4. Андрущенко, Н. В. (2011) *Монтессори-педагогика и Монтессори-терапия*. СПб. : Речь.
5. Артемова, Л. В. (1991). *Театрализованные игры дошкольников*. Москва: Просвещение.
6. Бех, І. Д. (1998). Особистісно зорієнтоване виховання: посібник. Київ: ІЗМН.
7. Богущ, А. М. (2017). Дошкільна і початкова ланки освіти – сходинки наступності. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*, 28, 23-27.
8. Богущ, А. М. (2007). Підготовка педагогічних кадрів до реалізації принципу наступності дошкільної і початкової ланок освіти. *Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць*. Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ.
9. Винникот, Д. В. (2002). *Игра и реальность*. Москва.
10. Вітюк, В. В. (2017). Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». *Педагогічний пошук*, 2(94), 3-6.
11. Выготский, Л. С., (2020) Игра и ее роль в психическом развитии ребенка. *Стенограмма лекции, прочитанной в 1933 г. в ЛГПИ им. А.И. Герцена*. URL: <https://dob.1sept.ru/article.php?ID=200500510>.
12. Гончаренко, С. У. (1997). *Український педагогічний словник*. Київ: Либідь.

13. Гура, Т. Є. (2020). Play vs game, грати vs гратись. Електронний збірник наукових праць ЗОІППО, 1(38). URL: <https://drive.google.com/file/d/1aITMbsifOlKajs3juJLRr88ygaDmbTDM/view>
14. Державний стандарт початкової освіти. (2018). URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartupochatkovoyi-osviti>
15. Дзятківська, Г. В. (2020) Ігрові технології навчання в початковій школі: особливості використання. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/13013/1/9Dzyatkivska>
16. Дубасенюк, О. А. & Антонова, О. Є. (2017). Методика викладання педагогіки: курс лекцій. Житомир: Видавництво ЖДУ ім. Івана Франка.
17. Дубровський, В. Л. (2018) Технологія організації і проведення дидактичної гри на уроках математики у початковій школі. *Психолого-педагогічні науки*. 2, 90-94.
18. Дубровська, Л. О., & Дешко, О. О. (2018). Проблема готовності вчителів початкових класів до упровадження ідей реформи нової української школи. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*, 3, 23-27.
19. Волобуєва, С. В. (2017). *Інноваційні технології навчання*: посібник. Київ: НТУ.
20. Закон України «Про освіту». (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
21. Закон України «Про повну загальну середню освіту». (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
- 22.36. Наволокова, Н. П. (2010) *Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій*. Харків: Основа.
23. Колпакова, Н. В. (2006). *Формирование профессиональной компетентности будущего учителя начальных классов средствами развивающих технологий* (автореф. дис...канд.пед.наук). Бийск.

24. Кондратюк, С. В. (2018) Содержание методической работы по педагогическому сопровождению игровой деятельности детей дошкольного возраста в рамках инновационного проекта. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції* (сс. 33-36.). Херсон.
25. Концепція «Нова українська школа». (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainskashkola-compressed.pdf>
26. Концепція розвитку педагогічної освіти. (2018). URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitkupedagogichnoyi-osviti>
27. Кремень, В. Г. (2008). *Енциклопедія освіти*. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
28. Кудикіна, Н. В. (2006). Ігрова діяльність у початковій. *Відкритий урок: Розробки. Технології, Досвід: Освітянський науково-методичний журнал*, 5/6, 27-32.
29. Кудикіна, Н. В. (2001) *Підготовка майбутнього вчителя до особистісно орієнтованого керівництва ігровою діяльністю молодших школярів*. Київ: ВіРА.
30. Кудикіна, Н. В. (2001). *Підготовка майбутнього вчителя до особистісно орієнтованого керівництва ігровою діяльністю молодших школярів*. Київ: ВіРА. 2001. С. 27-32.
31. Кудикіна, Н. В. (2003) *Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі*. Київ: КМПУ.
32. Кукушин, В.О. (2006) *Ігрові технології на уроках*. 11/12, 3-9.
33. Куліш, І. М. (2002) *Застосування дидактичних ігор у навчальному процесі. Нові технології навчання: науково-методичний збірник*. Київ: НМЦ ВО.

- 34.Леонтьев, А. А. (2020) *Что такое деятельностный подход в образовании.*
[URL:http://school2100.com/upload/iblock/ddb/ddbd4b0d94c5c90731c84a2ebc7865c1](http://school2100.com/upload/iblock/ddb/ddbd4b0d94c5c90731c84a2ebc7865c1)
- 35.Лук'янова, Л. (2019). Освіта впродовж життя в умовах інформаційно-технологічного суспільства. Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи, 1 (15). URL: <http://adult-education-journal.com.ua/index.php/aej/article/view/87/51>
- 36.Мак-Вильямс, Н. (2001). *Психоаналитическая диагностика: Понимание структуры личности в клиническом процессе.* Москва: Класс.
- 37.Мар'євич, Н. К. (2015) *Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів* (автореф.дис...канд.пед.наук: 13.00.04). Вінниця.
- 38.Мар'євич, Н. К. (2015). *Підготовка майбутніх учителів початкових класів до організації музично-ігрової діяльності молодших школярів:* (автореф.дис...канд.пед.наук). Вінниця.
- 39.Марко, М. М. (2016). Формування ігрової компетентності майбутніх учителів у процесі професійно-педагогічної підготовки. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Наукові записки. Серія: педагогіка*, 2, 245-251.
- 40.Мид, Дж. & Мертон, Р. & Парсонс, Г. (1994) *Американская социологическая мысль.* Тексты. Москва.
- 41.Мірошник, З. М. (2011). *Структура особистості вчителя початкових класів: рольовий підхід:* Монографія. Харків: ФО-П Шейніна О.В.
- 42.Москалець, В. П. (2014). Проблема вивчення поняття «готовність до професійної діяльності» у психології. *Вісник Національного університету оборони України*, (41), 268-273.
- 43.Нова українська школа. (2018). *Порадник для вчителя.* Київ: Літера ЛТД.
- 44.Новіков, А. М. (2006). *Методологія освіти.* Київ.
- 45.Пиаже, Ж. (1994). *Избранные психологические труды.* Москва: Международная педагогическая академия, 1994.

- 46.Побірченко, Н. А. (Ред.). (2007). Психологічний словник. Київ: Науковий світ.
- 47.Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1143732-18>
- 48.Психолого-педагогический словарь для учителей и руководителей общеобразовательных учреждений. (1998). Ростов-на-Дону: Феникс.
- 49.Публічний електронний словник української мови. (2020). URL: <http://ukrlit.org>
- 50.Родненко, М. (2016) Монтессорі-освіта: актуальність, тенденції та перспективи розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 10 (64).
- 51.Рома, О. (2018). *Шість цеглинок в освітньому просторі школи: Методичний посібник*. Запоріжжя.
- 52.Рома, О. Ю. (2013). Конструктори LEGO Education як засіб формування пізнавальної сфери дітей дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2, 10-17.
- 53.Рома, О. Ю. (2020) Інноваційні форми та методи підготовки вчителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти до впровадження ігрових методів навчання. *East European Science Journal*. 6 (58), 51-54.
- 54.Рома, О. (2018) *Гра по-новому, навчання по-іншому*. Методичний посібник.
- 55.Савченко, О. Я. (2012). *Дидактика початкової школи*. Київ: Грамота.
- 56.Савченко, О. (2018). Початкова освіта в контексті ідей нової української школи і учнів. *Директор школи, ліцею, гімназії*, 19 (2), 4–10.
- 57.Савченко, О. Я. (2014). *Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра*. Київ: Педагогічна думка.
- 58.Савченко, О.Я., Бібік, Н.М., & Мартиненко, В.О. (2017). Організаційні форми навчання у початковій школі: посібник. Київ: Видавничий дім «Сам».

59. *Словник української мови: в 11 тт. (1970-1980)*. Київ: Наукова думка.
60. Смирнова, Е. О. (2017). *Игровая компетентность воспитателя*. Київ.
61. Смирнова, Е. О. 2017. *Игровая компетентность воспитателя. Теория и практика образования*.
62. Стахова, О. О. (2020). Психолого-педагогічні особливості професійної діяльності вчителя початкових класів. URL: <http://eprints.zu.edu.ua>
63. Тарасенко, Г. С. (2010). *Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : навчально-методичний посібник. Київ: Слово.
64. Фесенко О., & Шинкаренко В. (2020) Формування особистісного компонента професійної компетентності вчителя початкової школи в контексті нової української школи. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*, 1 (68), 282-286.
65. Фрейд, А. (2001). *Психоанализ раннего детского возраста*. Москва: Университетская книга.
66. Хомич, Л. О. (1998). Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів: монографія. Київ: Магістр-S.
67. Хомич, Л. О. (Ред.). (2010). Аксіологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога. Київ, Ніжин.
68. Хоружа, Л. & Співакова, І. (2016). Професійна діяльність учителя крізь призму педагогічної інноватики. *Педагогічна освіта: теорія і практика, Психологія, Педагогіка*, 25, 34–39.
69. Чернишова, Є.Р. & Гузій, Н.В. & Ляхощкий В.П. (2014). *Термінологічний словник з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти*. Київ: ДВНЗ «Університет менеджменту освіти».
70. Щербакова, К. Й. (2019) Рольові ігри з будівельним матеріалом як засіб соціалізації дітей дошкільного віку. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*, 1, 244-250.
71. Эльконин, Д. Б. (1999). *Психология игры*. Москва: Владос.

ДОДАТКИ

Додаток А

Опитувальник для майбутніх вчителів початкової школи

Шановний колего!

Просимо Вас виступити експертом у дослідженні особливостей професійної підготовки педагогів до інноваційної діяльності.

Сподіваємось на Вашу відкритість та співпрацю.

На Ваш погляд:

- 1) Чи є необхідною спеціальна підготовка педагогів до використання ігрових методів у початковій школі? _____
- 2) Визначте, який на Вашу думку, рівень значущості має ігрова діяльність для цілісного розвитку дитини, у тому числі молодшого школяра
(найнижчий) 1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____ 6 ____ 7 ____ 8 ____ 9 ____ 10 (найвищий)
- 3) Чи вважаєте Ви необхідним здійснювати заходи щодо збереження дитячої гри у сучасному суспільстві:
 - так;
 - ні, не бачу в цьому потреби
- 4) Визначте потенційний рівень розвивальних можливостей ігрових наборів LEGO як засобу цілісного розвитку молодшого школяра за 10-бальною шкалою (обведіть кружечком цифру, що відповідає Вашому визначенню)
(найнижчий) 1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____ 6 ____ 7 ____ 8 ____ 9 ____ 10 (найвищий)
- 5) Визначте потенційний рівень дидактичних можливостей ігрових наборів LEGO як засобу цілісного розвитку молодшого школяра за 10-бальною шкалою (обведіть кружечком цифру, що відповідає Вашому визначенню)
(найнижчий) 1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____ 6 ____ 7 ____ 8 ____ 9 ____ 10 (найвищий)
- 6) Визначте, будь ласка, загальний рівень своєї готовності до здійснення ігрової діяльності за 10-бальною шкалою (обведіть кружечком цифру, що відповідає Вашому рівню)
(найнижчий) 1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____ 6 ____ 7 ____ 8 ____ 9 ____ 10 (найвищий)
- 7) Визначте, будь ласка, загальний рівень своєї готовності до зміни власної педагогічної діяльності (застосування нових форм і методів навчання, спілкування із учнями, організації освітнього простору) за 10-бальною шкалою (обведіть кружечком цифру, що відповідає Вашому рівню)
(найнижчий) 1 ____ 2 ____ 3 ____ 4 ____ 5 ____ 6 ____ 7 ____ 8 ____ 9 ____ 10 (найвищий)
- 8) Якими професійними якостями має володіти вчитель початкової школи для успішного застосування в освітньому процесі ігрових методів? (назвіть декілька основних) _____
- 9) Які заходи у першу чергу необхідно здійснити для успішного застосування Вами методики компетентнісного навчання «Шість цеглинок»? _____
- 10) Назвіть основні труднощі, які можуть заважати Вам ефективно реалізовувати

ігрові методи в освітньому процесі початкової школи?

Дякуємо за співробітництво!

Додаток Б*Шкала самооцінки професійних умінь*

Методика призначена для діагностики конструктивного компоненту готовності майбутніх вчителів початкової школи до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO.

Методика містить 30 шкал самооцінки рівня розвитку базових професійних умінь із організації ігрової діяльності молодших школярів засобами LEGO (гностичних, проектувальних, конструктивних, комунікативних, дослідницьких, організаційних, та рефлексивних) за 10-бальною шкалою від 1 (найнижчий рівень) до 10 (найвищий рівень).

Інструкція. Оцініть рівень розвитку Ваших професійних умінь за 10-бальною шкалою (обведіть кружечком цифру, що відповідає Вашому рівню), де 1 - найнижчий, 10 – найвищий рівні.

№п/п	Професійне вміння	Рівень розвитку професійних умінь 1 - найнижчий, 10 - найвищий									
1	аналізувати педагогічну ситуацію з точки зору доцільності використання ігрових методів засобами LEGO	1 0	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	формулювати педагогічну мету і завдання ігрових методів навчання	1 0	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	формулювати ігрове дидактичне завдання засобами LEGO відповідно до Державного стандарту початкової освіти	1 0	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	проектувати навчальне заняття із застосуванням ігрових методів засобами LEGO	1 0	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	проектувати ігрове освітнє середовище	1 0	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6	проектувати ігрову діяльність молодшого школяра	1 0	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7	поєднувати різні за формою ігрові завдання	1 0	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8	переводити навчальне завдання у компетентнісну, проблемну, дослідницьку та ігрову форму	1 0	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9	реалізовувати ігрові методи на різних навчальних предметах	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10	реалізовувати ігрові методи у позаурочний час (на перервах, у другій половині дня)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	підтримувати баланс між ініціативою дорослого та дитини у грі	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

1 2	активізувати парну та командну взаємодію дітей	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
13	заохочувати молодших школярів до командної співпраці, обміну думками	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
14	виходити на позицію дитини у навчальній та ігровій взаємодії	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
15	встановлювати партнерські, недирективні стосунки з дітьми	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
16	використовувати відкриті запитання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
17	використовувати механізми надання зворотного зв'язку	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
18	застосовувати дослідницькі методи навчання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
19	активізувати дослідницьку діяльність молодших школярів засобами LEGO	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
20	використовувати різні методи активізації самоорганізаційних механізмів розвитку молодшого школяра	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
21	використовувати ресурси освітнього середовища для реалізації принципу «дисципліна у свободі»	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
22	створювати психологічну атмосферу підтримки, ситуації успіху	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
23	супроводжувати та підтримувати ігрову діяльність дитини	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
24	активізувати командну взаємодію учнів у процесі ігрової діяльності	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
25	здійснювати рефлексивний аналіз власної професійної діяльності та професійного розвитку	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
26	активізувати механізми рефлексії молодших школярів у процесі застосування ігрових методів навчання	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
27	здійснювати рефлексивний аналіз власного ігрового досвіду	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
28	оцінювати міру власної активності у грі	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
29	обґрунтовувати батькам учнів та колегам доцільність використання ігрових методів навчання у початковій школі у цілому та засобами LEGO зокрема	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
30	надавати рекомендації батькам учнів щодо підтримки та збереження дитячої гри	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Додаток В

*Методика «Психологічний портрет учителя»
(авт. Г. Резапкіна, З. Резапкіна)*

Методика «Психологічний портрет учителя» (авт. Г. Резапкіна, З. Резапкіна) спрямована на виявлення базових професійних якостей вчителя, серед яких - пріоритетні цінності, психоемоційний стан, самооцінка, стиль викладання та взаємодії із дитиною, рівень суб'єктивного контролю та задоволеність працею. Теоретичною основою методики є вчення О. Ухтомського про домінанту, Р. Бернса про Я-концепцію, наукові підходи У. Джеймса, А. Маслоу, К. Роджерса, Т. Гордона. Методика має розвивальний характер, оскільки активізує механізми рефлексії вчителя, усвідомлення ним причини власних професійних ускладнень.

Методика складається з 50 тверджень, що розподіляються за 5 шкалами:

- 1) прийняття кожного учня, визнання та повага його як особистості;
- 2) сприятливий психоемоційний стан, врівноваженість, впевненість;
- 3) позитивне самоприйняття;
- 4) особистісно зорієнтоване навчання, гнучкість поведінки;
- 5) відповідальність.

Текст опитувальника

1. У вихованні дітей важливіше за все: а) оточити дитину теплотою й турботою; б) закласти поважне ставлення до старшого; в) виробити в дитини певні погляди й уміння. 2. Якщо хтось у класі відволікається, я не можу вести урок: а) так; б) ні; в) залежно від ситуації або настрою. 3. Коли учень на уроці викладає факти, які мені невідомі, я зазнаю а) інтерес; б) зніяковілості; в) роздратування. 4. Якщо клас не приведений у порядок, а) моя реакція залежить від ситуації;	11. Під час перерви я волю спілкуватися а) з учнями; б) з колегами; в) краще побути на самоті. 12. Я майже завжди йду на урок у піднятому настрої а) так; б) не завжди в) так. 13. У мене є такі якості, по яких я перевершую інших а) так; б) немає в) не впевнений 14. Я волю працювати під керівництвом людини, яка:
--	--

б) я не обертаю на цю увагу; в) я не можу почати урок. 5. У конфліктах з іншими людьми я відчуваю провину за собою: а) часто; б) залежно від ситуації; в) рідко. 6. Для мене важливіше за все: а) відношення з учнями; б) відношення з колегами; в) важко відповісти. 7. Деякі учні викликають у мене роздратування, що важко сховати: а) часто; б) іноді; в) ніколи не викликають. 8. Присутність на уроці сторонніх а) надихає мене; б) ніяк не відображається на моїй роботі; в) вибиває мене з колії. 9. Я вважаю своїм обов'язком зробити зауваження, якщо дитина порушує порядок у громадському місці а) залежно від ситуації; б) ні; в) так. 10. Мої шкільні оцінки залежали від моїх зусиль, а не від настрою вчителів а) так; б) не завжди; в) ні. 21. З думкою, що кожного учня потрібно приймати таким, який він є: а) я згодний; б) не згодний; в) щось у цьому є. 22. Мені не вистачає теплоти й підтримки з боку близьких і колег: а) так; б) іноді; в) ні. 23. Думки про майбутню зустріч із учнями й колегами: а) викликають у мене приємні почуття; б) особливих емоцій не викликають; в) мені в тягар. 24. Коли я бачу, що учень поводить себе зухвало стосовно мене: а) волю з'ясувати стосунки; б) ігнорую цей факт; в) я сплачую йому тією ж монетою.	а) пропонує простір для творчості; б) не втручається в мою роботу; в) дає чіткі вказівки. 15. Коли я складаю плани, я не сумніваюся в успіху задуманого: а) найчастіше; б) іноді; в) я майже завжди сумніваюся. 16. Випадкові зустрічі з учнями за межами школи: а) викликають у мене приємні почуття; б) не викликають у мене почуття; в) не викликають у мене особливі емоції. 17. Буває, що без видимих причин я відчуваю себе щасливою або нещасною а) часто; б) рідко; в) ніколи. 18. Зауваження з боку колег, від адміністрації а) мене мало хвилюють; б) іноді зачіпають мене; в) часто зачіпають мене. 19. Під час уроку я дотримуюся наміченого плану а) залежно від ситуації; б) віддаю перевагу імпровізації; в) завжди. 20. Мої успіхи звичайно визнаються іншими людьми: а) так; б) не завжди; в) рідко. 31. Якщо при мені незаслужено карають учня а) я відразу заступаюся за нього; б) один на один зроблю зауваження колезі; в) визнаю некоректним втручатися. 32. Робота дається мені ціною великої напруги: а) звичайно; б) іноді; в) рідко. 33. У мене немає сумнівів у своєму професіоналізмі: а) безумовно; б) є сумніви; в) не доводилося замислюватися. 34. По-моєму, у шкільному колективі важливіше за все: а) можливість працювати творчо;
---	---

25. Від того, як виховують дітей у сім'ї, залежить: а) майже все; б) дещо; в) нічого не залежить. 26. У роботі для мене важливіше всього: а) прихильність учнів; б) визнання колег; в) почуття власної необхідності. 27. Успіх уроку залежить від мого фізичного й широсердечного стану: а) часто; б) іноді; в) не залежить. 28. У дружлюбному ставленні з боку колег: а) я не сумніваюся; б) упевненості немає; в) важко відповісти. 29. Якщо учень висловлює точку зору, що я не можу прийняти а) я намагаюся зрозуміти його точку зору; б) я переводжу розмову на іншу тему; в) я намагаюся поправити його, пояснити йому його помилку. 30. Якщо я захочу, то зможу розташувати до себе будь-яку людину: а) так; б) залежно від ситуації; в) навряд чи. 40. Люди, що не зуміли реалізувати свої можливості, самі винуваті в цьому: а) так; б) у деяких випадках; в) ні. 41. Під час канікул я відчуваю потреби в спілкуванні з учнями: а) так; б) ні; в) іноді. 42. Я знаходжу в собі досить сил, щоб упоратися із труднощами: а) рідко; б) коли як виходить; в) завжди. 43. Мені доводилося виконувати накази людей не цілком компетентних: а) так; б) іноді; в) ні; 44. Не передбачені ситуації на уроках: а) можна ефектно використати; б) краще ігнорувати;	б) відсутність конфліктів; в) трудова дисципліна. 35. На дітей впливає так багато факторів, що зусилля батьків зводяться нанівець: а) ні; б) не завжди в) так 36. З висловлюванням "Я нічому не можу навчити цього учня, тому що він мене не любить": а) згодний повністю; б) не згодний; в) щось у цьому є. 37. Думки про роботу заважають мені заснути: а) часто; б) рідко; в) ніколи не заважають. 38. На зборах і педрадах я виступаю із хвилюючих мене питань: а) часто; б) іноді; в) волю слухати інших. 39. Я вважаю, що вчитель може підвищити голос на учня: а) ні, це неприпустимо; б) важко відповісти; в) якщо учень цього заслуговує; 46. У конфлікті між колегами - учителів й учнів я "у душі" стаю на сторону а) учня; б) учителя; в) зберігаю нейтралітет. 47. На початку або наприкінці навчального року в мене виникають проблеми зі здоров'ям: а) як правило; б) іноді; в) проблем зі здоров'ям немає. 48. Мої учні ставляться до мене із симпатією: а) так; б) не всі; в) не знаю. 49. Вимоги керівництва не викликають у мене протесту, навіть якщо я вважаю їх необґрунтованими а) ні; б) коли як; в) так.
--	--

в) тільки заважають навчальному процесу. 45. Більшість невдач у моєму житті відбувалося з моєї власної провини: а) так; б) не завжди; в) ні.	50. Успіх залежить від здібностей і працьовитості людини, а не від удалого збігу обставин: а) найчастіше; б) коли як; в) не згодний.
--	---

I				II				III				IV				V			
№	1	2	3	№	1	2	3	№	1	2	3	№	1	2	3	№	1	2	3
1				2				3				4				5			
6				7				8				9				10			
11				12				13				14				15			
16				17				18				19				20			
21				22				23				24				25			
26				27				28				29				30			
31				32				33				34				35			
36				37				38				39				40			
41				42				43				44				45			
46				47				48				49				50			

Додаток Г

*Експертна оцінка визначення особливостей реалізації майбутніми учителями
початкової школи Концепції «Нова українська школа» у процесі практичної
підготовки*

Клас _____ Кількість учнів у класі _____

Учитель (ПП) _____

Параметри оцінювання:

«Так» – показник виявляється повною мірою. «Ні» – показник не виявляється

«Частково» – показник виявляється частково/епізодично /непослідовно/не повною мірою

№ п/п	Критерії	Показники	Параметри (позначаємо знаком «+»)		
			Так	Ні	Частково
1	Особистість учителя Нової української	1. Відвідування фрагмента заняття (уроку) Фрагмент якого заняття відвідували (записати):			
		Короткий аналіз фрагмента заняття (уроку): – наявна презентація до теми			
	початкової школи	– наявність роздавального матеріалу, навчально-методичних і дидактичних матеріалів			
		– застосування різних форм і методів групової роботи			
		– доцільна зміна видів роботи (активні, пасивні, переміщення в різні осередки)			
		– володіння вчителем класом, уміння переключати увагу учнів			
		2. Стиль спілкування вчителя й учнів ☐ демократичний (стимулювання вчителем самостійності учнів, активна участь учнів у процесі прийняття спільних рішень, відкритість учителя у процесі спілкування з учнями, рівність позицій у спілкуванні, поважливе та довірливе ставлення, прийняття учнів, емоційна підтримка, врахування індивідуальних потреб учнів в освітньому процесі; довіра учнів, емоційне прийняття вчителя, ініціативність учнів у взаємодії з вчителем) ☐ ліберальний (емоційна відстороненість учителя від учнів, непослідовність у використанні педагогічних засобів, домінування позиції невторчання, відсутність чітких вимог до діяльності учнів на заняттях, відсутність особистої зацікавленості у навчальному процесі та спілкуванні з учнями; нейтральне ставлення учнів до вчителя, відсутність або невизначеність готовності учнів до активної взаємодії з учителем) ☐ авторитарний (наказовий тон, різкі зауваження вчителя, позиція «зверху» у спілкуванні з учнями, жорстке управління та контроль учителем діяльності учнів на заняттях та перерві, недопущення ініціативи учнів, оцінювання вчителем не процесу та результатів діяльності, а особистісних характеристик учнів; наявність у учнів вираженого страху при взаємодії з вчителем, наявність просторової/психологічної дистанції у спілкуванні між учнями та вчителем)			

		– Чи підтримуєте Ви освітню реформу? – Висловіть свою думку щодо оцінювання в початковій школі (відмітити «✓»): ☐ треба оцінювати балами, починаючи з першого класу ☐ треба оцінювати балами, починаючи з другого класу ☐ треба оцінювати балами, починаючи з третього класу ☐ треба оцінювати балами, починаючи з четвертого класу ☐ треба оцінювати тільки вербально в усіх чотирьох класах ☐ треба оцінювати вербально в початковій школі, а також у п'ятому класі – Які нові техніки, технології, стратегії, методи, методики ви застосовуєте в освітньому процесі? (відмітити ті, які назвав учитель) <table border="1"> <tr> <td>☐ Технологія «Входження в картину»</td> <td>☐ Джигсоу 1,2</td> <td>☐ Дискусія</td> </tr> <tr> <td>☐ Стратегія «Рафт»</td> <td>☐ Навчання за запитом учнів (Inquiry based learning)</td> <td>☐ LEGO®</td> </tr> <tr> <td>☐ Інтелект-карти</td> <td>☐ Стратегія «Фішбоун»</td> <td>☐ Лепбук</td> </tr> <tr> <td>☐ Стратегія «Діаграма Венна»</td> <td>☐ Щоденні 3,5</td> <td>☐ Методика взаємних запитань</td> </tr> <tr> <td>☐ Практика «Ранкова зустріч»</td> <td>☐ Стратегія «Ромашка Блума»</td> <td>☐ Шість капелюхів мислення</td> </tr> <tr> <td>☐ Стратегія «Сітка Елвермана»</td> <td>☐ Стратегія «Кубування»</td> <td>☐ Таблиця ЗХД</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>☐ Стратегія «Спрямоване читання»</td> </tr> </table> – інше (записати): – Що, на Вашу думку, необхідно змінити в змісті або в організації освітнього процесу Нової української початкової школи?	☐ Технологія «Входження в картину»	☐ Джигсоу 1,2	☐ Дискусія	☐ Стратегія «Рафт»	☐ Навчання за запитом учнів (Inquiry based learning)	☐ LEGO®	☐ Інтелект-карти	☐ Стратегія «Фішбоун»	☐ Лепбук	☐ Стратегія «Діаграма Венна»	☐ Щоденні 3,5	☐ Методика взаємних запитань	☐ Практика «Ранкова зустріч»	☐ Стратегія «Ромашка Блума»	☐ Шість капелюхів мислення	☐ Стратегія «Сітка Елвермана»	☐ Стратегія «Кубування»	☐ Таблиця ЗХД			☐ Стратегія «Спрямоване читання»
☐ Технологія «Входження в картину»	☐ Джигсоу 1,2	☐ Дискусія																					
☐ Стратегія «Рафт»	☐ Навчання за запитом учнів (Inquiry based learning)	☐ LEGO®																					
☐ Інтелект-карти	☐ Стратегія «Фішбоун»	☐ Лепбук																					
☐ Стратегія «Діаграма Венна»	☐ Щоденні 3,5	☐ Методика взаємних запитань																					
☐ Практика «Ранкова зустріч»	☐ Стратегія «Ромашка Блума»	☐ Шість капелюхів мислення																					
☐ Стратегія «Сітка Елвермана»	☐ Стратегія «Кубування»	☐ Таблиця ЗХД																					
		☐ Стратегія «Спрямоване читання»																					
3	Учень Нової української початкової школи	Питання для співбесіди з учнями (провести співбесіду з п'ятьма учнями, записати узагальнений варіант): – Чи подобається тобі вчитися в школі? ☐ Так ☐ Ні ☐ Не знаю – Чи задають Вам домашні завдання? ☐ Так ☐ Ні ☐ Інколи – Чи проводите ви дослідження? ☐ Так ☐ Ні ☐ Не знаю – Чи бувають у вас заняття на подвір'ї школи? ☐ Так ☐ Ні ☐ Інколи																					
4	LEGO® в освітньому процесі	Питання до вчителя: – Чи вистачає Вам інформаційного забезпечення щодо впровадження ігрових і діяльнісних методів навчання, зокрема з наборами LEGO®? ☐ Так ☐ Ні ☐ Не знаю – Чи є Ви учасником Fb групи «Гра по-новому, навчання по-іншому»? ☐ Так ☐ Ні – Чи пройшли Ви відповідне навчання щодо використання ігрових наборів LEGO® в освітньому процесі початкової школи?																					

	☐ Так (тренінги від регіональних тренерів, тренерів the LEGO Foundation – підкресліть потрібне) ☐ Ні (Чому? _____) – Чи є необхідною спеціальна підготовка педагогів до використання підходу «навчання через гру» у закладах освіти: ☐ Так ☐ Ні Ваш варіант _____ – Визначте потенційний рівень розвивальних можливостей підходу «навчання через гру» для цілісного розвитку дитини за 10-бальною шкалою (обведіть кружечком число) (найнижчий) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (найвищий) – Визначте загальний рівень своєї готовності до здійснення ігрової педагогічної діяльності за 10-бальною шкалою (обведіть кружечком число) (найнижчий) 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 (найвищий)
--	---

Додаток Д

**Програма спецкурсу
«Навчання через гру»**

Мета спецкурсу: формування у вчителів ціннісного ставлення до гри, її розвивальних, навчальних та виховних можливостей; створення умов для усвідомлення вчителями сутності гри, ігрових освітніх технологій, свідомого використання ігрових та діяльнісних методів навчання; розвиток системоутворювальних професійних умінь та якостей; формування позитивного досвіду навчання через гру тощо.

Перший модуль «Психологія та педагогіка гри» містить дві теми:

- *перша тема «Сучасність: запит на гру» (2 год.)*, передбачає розгляд таких питань як: різні форми ігрової поведінки у сучасному світі; сучасне покоління (префігуративна культура, цифрове покоління) та ігровий світ; еволюційні витоки гри та її адаптивне значення у світі, де зростає невизначеність та нестабільність; роль гри у розвитку сучасної особистості, здатної до успішної самореалізації в мінливому світі; гра як шлях до розвитку компетентностей ХХІ століття (soft skills) та творення майбутнього; психологічні та педагогічні теорії ігрової діяльності; психологічні та педагогічні властивості гри; гра в контексті стратегічних завдань Нової української школи;

- *друга тема «Види, етапи, структура та механізми ігрової діяльності» (2 год.)* спрямована на висвітлення таких питань як: структура гри як виду провідної діяльності людини; мотиви ігрової діяльності; види гри; етапи та компоненти гри: мета, формат, сюжет, ролі, правила, ігрові дії, елементи включення, ігрове використання предметів (атрибути), стосунки між граючими, підведення підсумків, вихід з гри, зворотній зв'язок, перенесення з ігрового в реальний простір; механізми гри; психолого-педагогічні функції іграшки; ігровий простір.

Другий модуль «Гра як інструмент освітньої діяльності в Новій

українській школі» містить такі дві теми:

- *перша тема «Методика організації ігрової діяльності в початковій школі» (4 год.)* до свого змісту включає: сутність поняття «ігрові методи навчання»; компетентнісний потенціал ігрових методів навчання; принципи застосування ігрових методів навчання у початковій школі; вимоги до організації ігрового освітнього середовища; особливості різних видів ігор за характером педагогічного процесу; класифікація ігрових методів навчання; форми організації ігрової діяльності молодших школярів; засоби ігрової діяльності; особливості застосування ігрових методів навчання на різних навчальних предметах освітніх галузей; педагогічний супровід ігрової діяльності молодших школярів; особливості застосування ігрових методів навчання на різних етапах засвоєння знань; персоналізація навчання молодших школярів засобами ігрової діяльності; особливості використання ігрових методів навчання в інклюзивному класі; управління комунікацією в процесі ігрової діяльності молодших школярів; взаємодія з батьками щодо супроводу ігрової діяльності молодших школярів.

- *друга тема «Ефективні практики ігрових методів навчання в початковій школі» (4 год.)* передбачає розгляд таких питань як: психолого-педагогічні та організаційні чинники ефективного застосування ігрових методів навчання у початковій школі; критерії ефективності застосування ігрових методів навчання в початковій школі; етапи проєктування гри; ефективні практики застосування різних видів гри в освітньому процесі. А також: професійний портрет вчителя: 1) партнера по грі, 2) методиста та 3) фасилітатора; вимоги до проєктування ігрової діяльності молодших школярів, конструювання дидактичних ігор; психогігієна гри.

Додаток Ж

Структура спецкурсу «Навчання через гру»

Етап курсу	Базові вправи
<i>Вступна частинна</i> введення учителів до проблемного простору завдяки нестандартному включенню у роботу, активізація їх ресурсів професійного розвитку, а також знайомство учасників з викладачем-тренером та один з одним, з'ясування очікувань та вироблення спільних правил тощо.	«Об'єднання учасників у команди»: при вході у приміщення кожен учасник витягує із мішечка зображення геометричної фігури та займає місце за столами відповідно до зображення. На столах знаходяться такі ж фігури, створені з LEGO System на площині;
	«Креативний бейджик»: з різних предметів кожен учасник має зробити свій бейджик, написати своє ім'я та зробити малюнок, який може повідомити щось цікаве та особливе про нього. Після того, як створені усі бейджики, тренер пропонує учасникам у командах познайомитися один із одним і розповісти про зображення на створених бейджах. Тренер обов'язково наголошує педагогам, що такі завдання допомагають розвитку креативного мислення у дітей;
	«Ігрове опитування»: тренер пропонує продовжити знайомитись за допомогою ігрового опитування, питаннями якого є такі, наприклад: Підніміть праву руку ті учасники, чиє ім'я починається з голосного звуку; Плесніть у долоні стільки разів, скільки складів у вашому прізвищі; Підніміть ліву руку ті, чиє ім'я починається на приголосний звук;
	«Ігрові дослідження»: знайдіть на столі кольорові стікери. Візьміть жовтий стікер ті, хто любить чай, а хто каву – блакитний стікер, хто любить інший напій – рожевий стікер та створіть діаграму уподобань; тренер пропонує провести аналіз діаграм у командах, а обраний спікер представляє результати команди. Виконання цього завдання спонукає учасників провести дослідження (зібрати дані, проаналізувати їх, обґрунтувати, отримати результат)
	«Створюємо правила роботи групи»: тренер пропонує учасникам подумати про правила,

	яких важливо дотримуватися під час тренінгу. Кожен учасник може назвати лише одне правило, яке вважає найважливішим. Тренер пропонує зобразити за допомогою символів, закодувати це правило на аркуші паперу та розмістити в просторі («парковка правил»). Запитання до учасників: Чому потрібні правила? Хто має встановлювати правила? Коли правила є дієвими? «Очікування учасників»: тренер пропонує учасникам у власних записниках зафіксувати відповідь на запитання: «Чому я сьогодні є учасником спецкурсу»? Кожен учасник озвучує свою мету участі, тренер фіксує ключові слова, створюючи «хмару слів» за допомогою програм для створення хмари слів (menti.com, Word.Art) та ін.
<i>Основна частина</i> передбачає покрокове досягнення поставленої мети та складається з різноманітних практичних прав і теоретичних блоків, які спрямовуються на формування у майбутніх вчителів початкової школи ціннісного компоненту та розвитку їх когнітивного і конструктивного компонентів готовності до реалізації ігрової діяльності засобами LEGO	«гра: переосмислення концепту»: кожен з учасників отримує фото одного з засновників теорії гри (К. Гроса, В. Штерна, К. Бюлера, З. Фрейда, Ж. Піаже, Л. Виготського, Д. Віннікота, Н. Мак-Вільямс), за цим фото учасники мають об'єднатися у команди, знайти ПБ засновника та проаналізувати основні положення його теорії гри завдяки заповненню відповідної таблиці. Після цього кожна команда має презентувати розуміння сутності гри у певній теорії: визначити функції гри, види гри, умови гри, що розвиває та роль педагога у грі, вимоги до нього;
	«Ігровий досвід з дитинства»: тренер пропонує згадати учасникам власний ігровий досвід, відповісти на запитання: Що було цікавим для нас у дитинстві? Що цікаве сучасним дітям? Далі тренер пропонує вчителям повернутися назад у своє дитинство і пограти в класики, «резиночки», скакалку, з м'ячем тощо. «Пошук скарбів»: учасники мають зібрати у просторі аудиторії башточку з 6 цеглинок LEGO® одного кольору та об'єднатися у групи

	таким чином, щоб в команді були башти 6 різних кольорів. Після цього ті учасники, у кого цеглинки кольору полуниці роздають цеглинки колегам в обмін на їх улюблене хобі; кольору сонця – в обмін на їх улюблену гру з дитинства; кольору «green» - на улюблене місце відпочинку; кольору весняного неба – в обмін на мрію; не помаранчевого кольору – в обмін на лайфхак; останнього кольору - в обмін на побажання на день;
	«<i>SMART-зарядка</i>» – система розумних вправ, що дають змогу налаштувати роботу усього організму, його психофізіологічну систему (центральну нервову систему, головний мозок) на активну пізнавальну, мисленнєву роботу, навчальну діяльність. SMART-зарядка проводиться за межами аудиторії, як правило, на подвір'ї, що дає змогу зацентувати увагу вчителів на важливості використання усього простору закладу освіти для розгортання пізнавальної та навчальної діяльності дітей, а також безмежність ігрового простору. Тренер запрошує учасників вийти за межі аудиторії (на вулицю), взявши із собою набори «Шість цеглинок» для кожного учасника. Тренер пропонує учасникам пригадати свою дату та місяць народження та утворити коло, починаючи відлік з учасника, який народився в січні. Після цього тренер пропонує учасникам виконувати різні вправи (індивідуально, в парі, в трійці та ін.), що актуалізують необхідність довільної регуляції своїх фізичних дій та інтелектуальної діяльності, а також спілкування один з іншим: привітання, називаючи ім'я колеги в одну сторону плескаючи цеглинками різними мовами; привітання цеглинками навхрест називаючи про себе цікавий факт (правдивий або ні), щоб інший учасник вгадав; сховати за спину цеглинки, пригадати якого кольору цеглинки у колеги; скласти з цеглинок куб та крокувати через нього в різні боки залежно від почутого слова (вліво – вправо – колір, вгору – вниз – день тижня, та ін.); вправи з м'ячем: кидати м'яч, називаючи букву іншому

	учаснику, той у свою чергу називає наступну букву алфавіту (українського, англійського тощо); кидати м'яч, плескаючи у долоні та ставити коротке запитання іншому учаснику (наприклад, про пори року, або про школу, про вчителів тощо) та ін.
	«<i>LEGO історія</i>»: тренер пропонує учасникам переглянути мультфільм-історію виникнення LEGO. Перед переглядом тренер ставить завдання учасникам під час перегляду виділити ключові меседжі, а після перегляду у командах поділитися своїми думками стосовно ключових меседжів та презентувати їх іншим командам. Важливим є зацентувати учасників на тому, що гра з LEGO® не пропонує дітям готових рішень, а навпаки, спонукає їх мислити та шукати власні рішення «<i>Знайомство з цеглинками</i>»: тренер пропонує учасникам дослідити фізичні властивості цеглинок завдяки своєрідному масажу долонь з закритими очима, звуку цеглинок, їх кольорів, можливостей з'єднання; розширення вертикального та горизонтального поля зору за допомогою цеглинок, що є дуже важливим для загального розвитку молодших школярів та успішності їх навчальної діяльності;
	« <i>Лічильник гри</i> »: тренер пропонує переглянути декілька відео фрагментів активності з дітьми. Після перегляду першого відео тренер пропонує його проаналізувати. Завдання для учасників – по шкалі від 1 до 10 визначити скільки у цьому відео навчання; а скільки гри. Тренер наголошує на тому, що діяльність, яку пропонує педагог дітям, містить одночасно гру і навчання. У такий спосіб педагог реалізує підхід «навчання через гру».
Заклучна частина здійснюється рефлексивний аналіз отриманих результатів завдяки їх порівнянню з очікуваннями, поставленою метою; проєктується подальша	«Дизайнери освітнього процесу»: тренер пропонує учасникам попрацювати у творчих студіях у командах над створенням власних діяльнісних, ігрових вправ, що можуть бути реалізовані на ранкових зустрічах, математиці, українській мові (читання), українській мові (письмо), інтегрованому курсі «Я досліджую

професійна діяльність та створюється траєкторія професійного розвитку вчителів початкових класів в аспекті розвитку їх професійних умінь з реалізації ігрової діяльності молодших школярів	світ»;
	2) «Гра – дитина - педагог - навчання»: тренер пропонує учасникам згадати увесь досвід здобутий протягом спецкурсу та в командах протягом відведеного часу спробувати дослідити умови успішної реалізації підходу «навчання через гру». Для цього учасникам пропонуються картки з питаннями-орієнтирами для обговорення: Хто має бути залучений до «навчання через гру»? Чому? Наведіть приклад з власного досвіду. Де може відбуватися «навчання через гру»? Чому? Наведіть приклад з власного досвіду. Коли та скільки має відбуватися «навчання через гру»? Чому? Наведіть приклад з власного досвіду. Чи обов’язково потрібні для «навчання через гру» додаткові матеріали? Чому? Наведіть приклади з власного досвіду. Дайте визначення концепту «педагог-дизайнер». Зазначте ключові особливості взаємодії педагога-фасилітатора з дітьми
	«Рефлексивне коло»: тренер пропонує учасникам визначити та записати три дії, щодо впровадження підходу «навчання через гру» у власну педагогічну практику; після обміну думками у командах тренер пропонує учасникам стати в коло подяки та по черзі, починаючи з учасника, у якого найближчим часом день народження, озвучити як вони змінилися упродовж спецкурсу, за що вони вдячні даному спецкурсу, передаючи певний символічний предмет по колу